

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**YUNUS EMRE DİVANI'NDA HOŞGÖRÜ DEĞERİNİ İÇEREN ŞİİRLERİN
TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ TEMALARDA KULLANILABİLİRLİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gözde SARIOĞLU

Antalya, 2022

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YUNUS EMRE DİVANI'NDA HOŞGÖRÜ DEĞERİNİ İÇEREN ŞİİRLERİN
TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ TEMALARDA KULLANILABİLİRLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Gözde SARIOĞLU

Danışman: Dr. Öğrt. Üyesi Emel NALÇACIGİL ÇOPUR
Antalya, 2022

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalarda gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışmada alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

28/01/2022

Gözde SARIOĞLU

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Gözde SARIOĞLU ‘nun bu çalışması 20.01.2022 tarihinde jürimiz tarafından Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programında **Yüksek Lisans Tezi** olarak **oy birliği/oy çokluğu** ile kabul edilmiştir

Başkan : Doç. Dr. Bekir DİREKÇİ
Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Üye : Doç. Dr. Vesile ALBAYRAK SAK
Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Üye (Danışman) : Dr. Öğr. Üyesi Emel NALÇACIGİL ÇOPUR
Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİNİN ADI:

YUNUS EMRE DİVANINDA HOŞGÖRÜ DEĞERİNİ İÇEREN ŞİİRLERİN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ TEMALARDA KULLANILABİLİRLİĞİ

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun tarihli ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Cengiz TOKER
Enstitü Müdür V.

TEŞEKKÜR

Akademik çalışmalarımın ilk adımı olan ve ilerleyen yıllarımda bana büyük getirileri olacağına inandığım bu çalışmamda bilgi birikimi, hayat tecrübesi, her zaman örnek alacağım kişiliği ile güvenini hep yanımda hissettiğim değerli tez danışmanım, canım hocam saygıdeğer Dr. Öğretim Üyesi Emel NALÇACIGİL ÇOPUR'a yardımlarından dolayı çok teşekkür ederim.

Çalışmalarımda bana akademik anlamda her konuda destek sağlayan, bilgisini, hoşgörüsünü ve anlayışını hiç eksik etmeyen öğretmen arkadaşlarıma ve okul idareme; kendileri bilmeseler de okuma aşkını içimde taşımama vesile olan canım öğrencilerime gönülden teşekkür ederim.

Özellikle tezimin yazım aşamasında her türlü soruma sabırla yanıt veren, beni doğru şekilde yönlendiren tecrübeli arkadaşlarım Sadık Ahmet ÇETİN ve Feridun SAĞOL' a teşekkür ederim. Ayrıca yüksek lisans eğitimime başladığım ilk yıldan itibaren yanımda olan, çalışmamın başından sonuna kadar desteğini hissettiğim yol arkadaşım Halide Alak İBİLOĞLU'na sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak tezimi tamamlayabilmem de büyük etkisi olan, bana maddi manevi desteğini esirgemeyen ve beni yüreklendiren eşim Sercan SARIOĞLU'na, minicik yüreğiyle bana yol gösteren, bu çalışmayı yaparken değerli vaktinden ödün veren hayat kaynağım kızım Asel Ece' me sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tabi ki hala kanatlarını üzerimde hissettiğim bugünlere gelmemde en büyük emeğe sahip olan canım annem ve babama minnettar olduğumu belirtirim.

Gözde SARIOĞLU

ÖZET

YUNUS EMRE DİVANI'NDA HOŞGÖRÜ DEĞERİNİ İÇEREN ŞİİRLERİN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ TEMALARDA KULLANILABİLİRLİĞİ

SARIOĞLU, Gözde

Yüksek Lisans, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğrt. Üyesi Emel NALÇACIGİL ÇOPUR

Ocak 2022, 90 sayfa

Bu araştırmanın amacı Yunus Emre Divanı'ndaki şiirlerde hoşgörü değerini işleyen beyit ve dörtlüklerin Türkçe ders kitaplarındaki temalarda kullanılabilirliğini ortaya koymaktır. Bu amaç çerçevesinde: “Yunus Emre Divanı'nda hoşgörü değerini işleyen beyit ve dörtlükler hangileridir?”, “Erdemler temasında kullanılabilecek beyit ve dörtlükler hangileridir?”, “Birey ve toplum temasında kullanılabilecek beyit ve dörtlükler hangileridir?”, Duygular temasında kullanılabilecek beyit ve dörtlükler hangileridir?” alt problemlerine cevap aranmıştır. Bu araştırma nitel araştırma olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın araştırma desenini Yunus Emre Divanı oluşturmaktadır.

Araştırmada öncelikle Yunus Emre Divanı'ndaki şiirlerden hoşgörü değerini işleyenler tespit edilmiştir. Daha sonra bu şiirlerin Türkçe ders kitaplarında kullanılabileceği temalar olan Erdemler, Birey ve Toplum, Duygular temaları seçilmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmada verilerin analizi sonucunda Divandaki şiirlerde toplam 73 beytin ve 1 dörtlüğün hoşgörü değerini işlediği tespit edilmiştir. Analiz sırasında sadece bir şiirin bütün beyitleri alınmıştır. Seçilen beyit ve dörtlüklerden 31 beyit ve 1 dörtlüğün Erdemler temasında kullanılan 9 konuyla bağlantılı olduğu görülmüştür. Bu konular ve onlara uygun olan beyit-dörtlüklerin sayısı şu şekildedir: “sevgide 8, merhamette 3, saygıda 1, paylaşımda 2, hoşgörüde 7, alçakgönüllülükte 4, sabırda 3, gönül kırmamakta 3, dürüstlükte 1” beyit ve dörtlüğün bu konularda kullanılabileceği tespit edilmiştir. Seçilen beyitlerden 18 beytin Birey ve Toplum temasında kullanılan 3 konuyla bağlantılı olduğu görülmüştür. Bu konular ve onlara uygun olan beyitlerin sayısı şu şekildedir: “eşitlikte 4, kul hakkında 8, farklılıklara saygıda 6” beytin bu konularda kullanılabileceği tespit edilmiştir. Seçilen beyitlerde 21 beytin Duygular temasında kullanılan 1 konuyla bağlantılı olduğu görülmüştür. Bu konu ve ona uygun beyit 21 beyitle bağışlamadır.

Sonuç olarak araştırmada Yunus Emre Divanı'ndaki 73 beyit, 1 dörtlük, bir şiirin ise tamamen hoşgörü değerini işleyenler olarak Türkçe ders kitaplarındaki Erdemler, Birey ve Toplum, Duygular temalarında kullanılabileceği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Eğitimi, Türkçe Ders Kitapları, Yunus Emre Divanı, Hoşgr.

ABSTRACT

THE USE OF POEMS WITH THE VALUE OF TOLERANCE IN THE DIVISION OF YUNUS EMRE IN THE THEMES IN TURKISH TEXTBOOKS

SARIOĞLU, Gözde

Master's of Art, Department of Turkish Language Education

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Emel NALÇACIGİL ÇOPUR

January 2022, 90 pages

The aim of this research is to reveal the usability of couplets and quatrains that deal with the value of tolerance in the poems in Yunus Emre's Divan, in themes in Turkish textbooks. Within the framework of this purpose: "Which couplets and quatrains in Yunus Emre's Divan treat the value of tolerance?", "Which couplets and quatrains can be used in the theme of virtues?", "Which couplets and quatrains can be used in the theme of individual and society?", "Which couplets and quatrains can be used in the theme of emotions?" Answers to sub-problems were sought. This research was carried out as a qualitative research. The case study design, one of the qualitative research methods, was used in the research. Document analysis method was used as data collection method in the research. Yunus Emre Divan constitutes the study group of the research.

In the research, first of all, those who worked on the value of tolerance from the poems in Yunus Emre's Divan were determined. Then, the themes of Virtues, Individual and Society, Emotions, which are the themes that these poems can be used in Turkish textbooks, were selected. Content analysis was used in the analysis of the data. As a result of the analysis of the data in the research, it was determined that a total of 73 couplets and 1 stanza in the poems in the Divan handle the value of tolerance. During the analysis, all the couplets of only one poem were taken. It has been seen that 31 couplets and 1 stanza from the selected couplets and quatrains are related to 9 subjects used in the theme of Virtues. These subjects and the number of verses suitable for them are as follows: "8 in love, 3 in compassion, 1 in respect, 2 in sharing, 7 in tolerance, 4 in humility, 3 in patience, 3 in not hurting, 1 in honesty" can be used on these subjects. It has been seen that 18 of the selected couplets are related to 3 topics used in the theme of Individual and Society. These topics and the number of couplets suitable for them are as follows: It has been determined that the couplets "4 in equality, 8 about servants, 6 in respect

for differences" can be used on these issues. In the selected couplets, it was seen that 21 couplets were related to 1 topic used in the theme of Emotions. This subject and the appropriate couplet are forgiveness with 21 couplets.

As a result, it has been determined in the research that 73 couplets, 1 quatrain, and one poem in Yunus Emre's Divan can be used in the themes of Virtues, Individual and Society, Emotions in Turkish textbooks as those who completely treat the value of tolerance.

Keywords: Turkish Education, Turkish Textbooks, Yunus Emre Divan, Tolerance.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Varsayımlar (Sayıtlar).....	7
1.5. Sınırlılıklar	7
1.6. Tanımlar	8

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Yunus Emre.....	9
2.1.1. Tarihî Hayatı	9
2.1.2. Yaşadığı Çağ	10
2.1.3. Yaşadığı Çevre.....	12
2.1.4. Mahlası	12
2.1.5. Ailesi	14
2.1.6. Eğitimi	15
2.1.7. Vefatı ve Mezarı.....	16
2.1.8. Edebi Kişiliği	17
2.1.9. Eserleri.....	18
2.2. Hoşgörü.....	21

2.2.1. Değer Vermek.....	23
2.2.2. Anlayışlı Olmak.....	23
2.2.3. Alay Etmemek	23
2.2.4. Affedici Olmak	24
2.2.5. Uyumlu Olmak.....	24
2.2.6. Tahammül Etmek	25
2.2.7. Kusura Bakmamak	25
2.2.8. Lakap Takmamak.....	25
2.3. Türkçe Dersi Öğretim Programı.....	26
2.4. Türkçe Ders Kitapları	278
2.4.2. Metinler	300
2.4.3. Hazırlık çalışmaları	32
2.4.4. Etkinlikler	33
2.5. İlgili Araştırmalar	34

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli.....	40
3.2. Araştırma Nesnesi.....	40
3.3. Verilerin Toplanması	41
3.4. Verilerin Analizi.....	41
3.5. Araştırmanın Geçerliliği	42
3.6. Araştırmanın Güvenilirliği	43

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	44
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	53
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	58
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	611

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma	655
5.2. Öneriler	70
KAYNAKÇA	71
ÖZGEÇMİŞ	77

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 4.1. Hoşgörü Değerini İçeren Beyitler	44
Tablo 4.2. Erdemler Temasında Kullanılabilecek Beyitler	53
Tablo 4.3. Birey ve Toplum Temasında Kullanılabilecek Beyitler	58
Tablo 4.4 Duygular Temasında Kullanılabilecek Beyitler.....	61

KISALTMALAR LİSTESİ

- a. TDK: Türk Dil Kurumu.
- b. MEB: Millî Eğitim Bakanlığı.
- c. vb.: ve benzeri
- d. yy.: yüzyıl

BÖLÜM I

GİRİŞ

Yunus Emre döneminin ve Türk Edebiyatının en önemli mutasavvıflarından birisidir. Yunus şiirlerini arı Türkçeyle yazmıştır. Yunus'un bu tavrı ana dili olan Türkçeyi ne kadar çok önemsedğini göstermektedir. 13. yüzyılda da yazdığı şiirler günümüzde rahatlıkla anlaşılmaktadır. Bu durum Yunus'u kendi döneminde diğer şair ve mutasavvıflardan ayırmıştır. Yunus'un Türkçeye verdiği önem Türkçenin eğitimi ve öğretimi için onun önemli bir başvuru kaynağı olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Yunus'un şiirlerinin günümüzde rahatlıkla anlaşılması onun şiirlerinin özellikle Türkçe ders kitaplarında kullanılmasını kolaylaştırmıştır. Onun şiirleriyle öğrenciler kendi tarihlerinde önemli bir kişiyle ilgili bilgi edinebilme fırsatına sahip olmaktadır. Aynı zamanda Yunus'un şiirlerinde verdiği önemli mesajlar onun şiirlerinin özellikle değer eğitiminde kullanılmasını sağlayabilir. Değerler eğitimi önceki yıllarda vurgulanmış olsa da daha çok 2005 öğretim programında önemle üzerinde durulduğu görülmektedir (MEB, 2006). Günümüzde uygulanan Türkçe dersi öğretim programında (2019) halen değerler eğitimi yer almaktadır. Yunus şiirlerinde birçok değeri işlemiştir. Bu şiirlerde işlenen değerlerden biri de hoşgördür. Bu durum Yunus Emre'nin geçmişten günümüze hoşgörü anlayışının en önemli temsilcilerinden birisi olarak anılmasını sağlamıştır. Dolayısıyla öğrencilerin hoşgörü değerini edinmeleri için Yunus'un şiirleri önemli bir kaynak durumundadır.

Türkçe dersi anadili öğretiminde dört temel dil becerisinin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Dil becerilerinin geliştirilmesi ise bir bütünlük taşımaktadır. Her dil becerisi diğer becerilerle iç içe verilmeli böylece herhangi bir dil becerisinde zayıflık olmamalıdır. Türkçe dersi kazanımların iletilmesinde öğretim programları çerçevesinde kitaplar, ek materyaller, ders içi ve dışı etkinlikler kullanılmaktadır. Öğretim programlarının ana kaynağı olması nedeniyle bunların en başında ders kitapları gelmektedir (Kurt, 2018). Bu nedenle temel dil becerilerinin öğretiminde ders kitaplarının ve metinlerin önemi göz ardı edilemez. Metinler sahip oldukları bazı özellikler ile de değer öğretiminde önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Metinler ile işlenen konularla öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerler üzerinde durulabilir. Böylece öğrenciler dolaylı yoldan değerlerle karşılaştırılabilir ve o değerleri öğrenebilir.

Türkçe ders kitapları Türkçe dersi öğretim programına göre hazırlanmaktadır. Program kitaplara yerleştirilecek metinlerin niteliklerini, metin yazarlarının özelliklerini, sınıf düzeylerine göre metinlerin tür özelliklerini belirlemiştir. Bu özelliklere örnek olarak “Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır (MEB, 2019).” verilebilir. Bununla birlikte programda ders kitaplarında yer alacak temalar da belirtilmiştir. Türkçe ders kitaplarına yerleştirilen metinler temaların özelliklerine göre seçilmektedir. Metin seçiminde bir diğer önemli nokta da öğrencilere kazandırılacak hedef kazanımlara uygunluktur. Her kazanımın Türkçe ders kitabında en az bir kez geçmesi gerekmektedir. Ders kitaplarındaki metinler bu kurala göre belirlenir. Hazırlanan kitaplar Talim Terbiye Kurulunun onayından geçtikten sonra basılmaktadır.

Yunus Emre 13.yy-14.yy arasında Anadolu’da yaşamış mutasavvıf bir şairdir. Yunus’un divanındaki eserlerden anlaşıldığına göre uzun müddet Hak yoluna erişmeye çalışmış, fakat bu emeline ancak Tapduk Emre’ye mürid olduktan sonra muvaffak olabilmıştır (Köprülü, 2016: 370). Yunus’un iki ayrı eseri vardır. Bu eserleri Divan ve Risaletü’n-Nushiyye’dir. Yunus sevgisini, hümanizmasını, hoşgörüsünü ve öğütlerini bu eserlerinde toplamıştır. Eserlerinde halkın konuştuğu öz Türkçeyi kullanmıştır. Bugün bile onun şiirleri büyük oranda kolaylıkla anlaşılabilir. Yunus’un Divanında 400’e yakın şiir bulunmaktadır. Yunus’un Divanındaki şiirlerin hepsi göz önüne alındığında o Türk edebiyatında gazel, koşma, nutuk ve îlâhî (nefes) şairidir (Tatcı, 2016). Dolayısıyla Yunus’un birçok edebi tarzdan etkilendiği görülmektedir. O halde Yunus, sadece tasavvuf şairi değil, divan ve halk şairi olarak da değerlendirilebilir.

Değerler, geçmişten günümüze toplumun yaşam tarzı ve kültürüyle birlikte harmanlanmış olan unsurlardır. Bu unsurlar bir nevi o toplumun aynası durumundadır. Bir toplumun sadece önem verdiği değerlere bakarak o toplum hakkında büyük oranda fikir sahibi olunabilir. Değerler Türkçe dersi öğretim programına da dahil olmuştur. Program (MEB, 2019: 4) değerleri öğretim programının perspektifini oluşturan ilkeler toplamı olarak açıklamıştır. Bununla birlikte Türkçe dersi öğretim programında değerlerin bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olduğu ve öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer aldığı ifade edilmiştir. Türk toplumunun sahip olduğu birçok önemli değer vardır. Bu değerlerden biri de hoşgördür. Hoşgörü kavramı “Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans.” (TDK 2021) olarak açıklanmıştır. Yunus’un tasavvuf ehli

olması bununla birlikte hümanizması ile insanlığa örnek bir kişi olması onun şiirlerinde hoşgörü değerinin sıkça işlenmesini açıklayabilir.

1.1. Problem Durumu

Türkçe Dersi Öğretim Programlarına 2017 programıyla birlikte değerler eğitimi dahil edilmiştir. Programda değerler eğitiminin amacı ve kapsamıyla ilgili bilgiler verilmiştir. Daha sonraki öğretim programların değerler eğitimi bölümünde bazı farklılıklar olmuştur. Burada öğrencilere kazandırılması gereken kök değerler başlığı altında on farklı değer koyulmuştur. Bunlar: “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik”tir. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır (MEB, 2019). Dolayısıyla programda kök değerlerin diğer değerlerle birlikte öğretilmesi konusu üzerinde durulmuştur.

Değerler toplumların geçmişinden bugünlerine getirdikleri yaşam şekilleri, düşünce şekilleri, hayat tarzları, hayata bakış açıları, acıları, sevinçleri, korkuları yani her şeyidir. Kısacası değerler bir toplumu diğerlerinden ayıran temel unsurlar olarak da ifade edilebilir. Aynı zamanda değerler bir toplumun var olmasını ve devamlılığını sağlaması açısından da çok önemlidir. Değer öğretimi öğrencilerin kendi kültürüyle iç içe geçmiş öğeleri öğrenmeleri açısından büyük önem taşımaktadır. Değerleri kazandırmanın en kolay yolu bunları metinler üzerinden öğrencilere aktarmaktır. Toplumsal düzenin korunması ve sürdürülmesine yönelik değerlerin aktarılmasında ders kitapları önemli bir rol oynar (Yılar, 2016: 493). Türkçe dersleri üzerinden anadili öğretimi metinler aracılığıyla yapılmaktadır. Türkçe eğitiminin büyük ölçüde metne dayandığını söylemek yanlış olmaz (Arhan ve Gültekin, 2013). Dolayısıyla öğrencilere hem anadili öğretimi hem de değer öğretimi metinler üzerinden yapılabilir. Öğrenciler örtük olarak öğrendikleri bilgiler daha kalıcı olabilir ve böylece öğrencilerde istendik davranış değişikliği meydana getirilebilir.

Yunus Emre hayatı, edebi kişiliği, hümanizma anlayışı ve şiirlerindeki temiz Türkçesiyle tarihimizde yer almış önemli şahsiyetlerden birisidir. Yunus Emre sadece Türk tarihi açısından değil hümanizması ile dünya tarihi açısından da önemli görülen kişilerden birisi olmuştur. Hümanizma, insan haysiyetine saygı duymak, insana tabiat içinde mahsus bir değer vermek, insanı insan yapan değerleri insana kazandırmaktır (Maraş, 2005). Yunus Emre’nin Türk ve

dünya tarihinde önemli bir yere sahip olması onun yeni nesillere daha fazla tanıtılmasını gerektirmektedir. Ayrıca çağımızın getirdiği bazı olumsuzluklar göz önüne alındığında Yunus'un şiirlerinde sıkça işlediği hoşgörü anlayışını öğrencilere aktarmak gerekmektedir. Yunus Emre sabır, ahlak ve hoşgörü çerçevesinde şekillenen yaşamı ile tasavvuf alanında öncü isimlerden olmuştur (Altun, 2020). Günümüzde teknolojinin getirdiği olumsuzluklardan birisi de insanların yaşadıkları zorluklar karşısında daha az tahammül göstermeleridir. Bu durumun sonucunda çoğunlukla istenmeyen durumlarla karşılaşılabilir. Yeni nesillerin bu problemin üstesinden gelebilmesi hoşgörü değerini kazanmalarıyla ve bu değerın önemini kavramalarıyla mümkün olabilir. Kaplan (2018) ayrıca anarşi, cinayetler, aile içi şiddet, toplumsal bozulmalar ve buna benzer daha pek çok çöküntünün önüne geçmek için Yunus'un yaşayışı, aşk anlayışı, insana verdiği değer ve insan olmanın gerekleri konusundaki düşüncelerini halkımıza öğretmemiz gerektiğini ifade etmiştir.

Yunus Emre'nin tarihimizdeki yeri onun birçok yönden araştırılmasını sağlamıştır. Alanda yapılan çalışmalara bakıldığında Yunus'un birçok yönden araştırıldığı görülmektedir. Bu araştırmaların daha çok betimsel yani var olanları ortaya çıkarmak veya var olanlar üzerinde bazı tespitler yapmak olarak yapılmıştır. Yunus Emre'nin tarihimizdeki önemi onun günümüz nesilleri tarafından da bilinmesini gerektirmektedir. Bu açıdan onun yeni nesillere farklı şekillerde ulaştırılması ve anlatılması gerekmektedir. Bunu sağlamanın en basit yollarından biri Yunus'u ders kitaplarına koymak yeni nesillere onu metinler aracılığıyla anlatmaktadır. Ders kitaplarındaki metinler önemli bir işleve sahiptir (Okur, 2010). Eğitim sürecinde kısa sürede istenilen çıktılar edinilmesi açısından metinler aracılığıyla bu bilgilerin aktarılması gerekmektedir. Ayrıca ders kitapları Türkçenin kullanım olanaklarından doğru ve yeterli düzeyde yararlanarak dilin her türlü özelliğini öğrenciye kazandırır nitelikte olması gerekmektedir (Mert, 2013). Dolayısıyla ders kitaplarında Yunus'un şiirlerinin, kullandığı arı Türkçesiyle ve işlediği değerler açısından yer alması önemlidir.

Araştırmaya başlamadan önce Yök Tez, Yök Akademik, Dergipark ve Ulakbim veri tabanları üzerinden bir tarama yapılmıştır. Yapılan taramada Yunus Emre'nin çok farklı şekillerde araştırıldığı görülmüştür. Ama Yunus'un hoşgörü değerini işlediği şiirleriyle ilgili ve bu şiirlerin ders kitaplarındaki temalarda kullanılabilirliğiyle ilgili herhangi bir araştırma yapılmadığı tespit edilmiştir. Değer öğretiminin günümüz nesillerinde istedik davranışlar geliştirebilmek için önemi ortadayken Yunus Emre'nin hoşgörü değerini işlediği şiirlerinin ders kitaplarında yer alması çok daha önemli bir konudur. Türkçe derslerinde işlenen metinler, öğrencilere ana dil sevgisi kazandırması, millî ve evrensel değerleri aktarması, bilişsel ve

duyuşsal becerileri kazandırması, onlarda estetik zevk uyandırması ve onları eğitmesi bakımından büyük bir öneme sahiptir (Solak ve Yaylı, 2009). Alanyazında yapılan taramada bu alanda büyük bir eksiklik olduğu ortaya çıkarılmış ve böyle bir çalışmanın yapılması gerektiği görülmüştür. Buradan hareketle bu araştırmada yeni yazılacak Türkçe ders kitapları için Yunus Emre'nin hoşgörü değerini işlediği şiirlerinin temalarda kullanılabilirliği ortaya koyulmak istenmiştir. Böylece kitap yazarlarına bir kaynak oluşturulacak ve onların ders kitaplarında daha nitelikli şiirleri kullanmaları sağlanabilecektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Yunus Emre Divanı'ndaki şiirlerde hoşgörü değerini işleyen beyit ve dörtlüklerin Türkçe ders kitaplarındaki temalarda kullanılabilirliğini ortaya koymaktır.

Bu amaç çerçevesinde şu alt problemlere cevap aranmıştır:

- 1) Yunus Emre Divanı'ndaki hoşgörü değerini işleyen beyit ve dörtlükler hangileridir?
- 2) Erdemler temasında kullanılabilecek beyit ve dörtlükler hangileridir?
- 3) Birey ve toplum temasında kullanılabilecek beyit ve dörtlükler hangileridir?
- 4) Duygular temasında kullanılabilecek beyit ve dörtlükler hangileridir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkçe ders kitapları Türkçe dersi öğretim programlarının ön gördüğü şekilde temalardan oluşturulmaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın uygulanması sürecinde her sınıf düzeyinde 8 tema işlenmesi öngörülmüştür (MEB, 2019). Dolayısıyla ders kitapları da 8 tema üzerinden yazılmaktadır. Bu temalar arasında üç tema zorunlu diğer temalar ise seçmeli olarak kitap yazarlarına bırakılmıştır. Bu temalar seçildikten sonra her temaya göre metinler seçilmektedir. Metin seçiminde ise her temada bilgilendirici, öyküleyici ve şiir türünden metinler arasında dengeli bir dağılımın olması gerekmektedir. Dolayısıyla diğer metin türleri kadar şiir türünden metinler de ders kitaplarında yer bulmaktadır.

Eğitim ortamlarında bazı okullarda farklılaşsa da dersler büyük oranda ders kitapları üzerinden yürütülmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından internet tabanlı sunulan ders içerikleri derslere ek kaynak sağlasa da asıl materyal ders kitaplarıdır. Bu durum ders

kitaplarının çok önemli bir işlevi yerine getirdiğini göstermektedir. Dolayısıyla ders kitaplarının yazımının da önemli bir konu olduğu ortaya çıkmaktadır. Ders kitaplarına koyulacak içerikler ülkenin bütün bölgelerindeki öğrencilerin bazı değerleri kazanmaları için önemli konular olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında birçok derste birçok konu metinler üzerinden öğretilmektedir. Bu durum sadece Türkçe derslerinde değil bazı derslerde de böyledir. Türkçe öğretimini gerçekleştirebilmenin en önemli materyali ders kitaplarıdır, yani kitaplarda yer alan metin ve temalardır (Şahin ve Bayramoğlu, 2016). Dolayısıyla derslerde yeni konuların işlenmesinde ve bu konuların öğretiminde metinlerin önemi ortaya çıkmaktadır. Metinler derslerde bu denli önemliyken bu metinlerin de özenle ve dikkatle seçilmesi gerekmektedir. Güneş (2013) dil öğretiminde metinlerin nasıl seçileceği ve işleneceği üzerinde sistemli çalışmalar yapıldığını ve geçmişten bugüne kullanılan metinlerin edebî, üretilmiş, özgün ve özel metinler olarak karşımıza çıktığını ifade etmektedir. Metin seçiminde öğrencilere bazı değerlerin kazandırılması, kendi kültürümüzde önemli kişilerin tanıtılmasına da ön plana çıkarmaktadır. Bu açıdan bu çalışmada Yunus Emre Divanı'ndaki hoşgörü anlayışını içeren şiirlerin temalarda kullanılabilirliğinin ortaya koyulması kitap yazarlarına hem metin seçiminde kolaylık sağlayacak hem de yazarların nitelikli metinler seçmelerine imkân sağlayacaktır.

Ders kitabı yazımında en çok problem yaşanan konulardan biri de kitaplara konulacak metinlerin seçimidir. Metin seçimlerinde Türkçe dersi öğretim programının çizdiği çerçeve dikkate alınmaktadır. Ama bu çerçeveye giren metinler belirlenirken temaya ve kazanıma yönelik sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmayla ders kitabı yazarlarına belirli sınıflamalar içerisinde ders kitaplarında kullanabilecekleri metin parçaları sunulmuştur. Metin parçalarının belirli gruplar halinde sunulması kitap yazarları açısından çok daha önemli bir unsur olarak görülebilir. Bu çalışma ders kitabı yazarlarına hem bir rehber hem de başvuru kaynağı olacaktır.

Yunus Emre Divanı farklı boyutlarıyla ele alınmış ve araştırılmıştır. Yunus Emre'nin kişiliği ve Türkçe için önemi görmezden gelinmeyecek kadar büyüktür. Ünver (2005) Yunus'u Millî kültürümüzün temel taşlarından biri olarak anmıştır. Dolayısıyla Yunus'un temel felsefesi olan hoşgörü ve hümanizma gibi yaklaşımlar bütün insanlık için fayda sağlayacak önemli konulardandır. Bu yaklaşımların yeni nesillere aktarılması ve içselleştirilmesinin sağlanması özellikle eğitim ortamları içerisinde daha kolay gerçekleşebilir. Bu nedenle bu araştırmanın ortaya koyduğu çıktıların eğitim ortamlarında kullanılmasıyla yeni nesillerin hoşgörü gibi bazı değerleri kolaylıkla kazanmaları sağlanabilir. Şen (2021) araştırmasında, Yunus Emre'nin sevgi temelli "Birlik" mesajının bütün dünyaya yayması gerektiği ve eserlerinin diğer dillere çevrilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu durum Yunus'un şiirlerinde işlediği değerlerin bütün

insanlık için önemini göstermektedir. Dolayısıyla bu değerlerin işlendiği şiirlerin Türkçe ders kitaplarında kullanılmasıyla öğrencilerin de bu değerleri öğrenmeleri sağlanabilir.

Bu çalışmadaki Yunus Emre'nin hoşgörü değerini işlediği beyitler; Türkçe ders kitaplarında tam metin olarak, metinlere hazırlık çalışmalarında, etkinliklerde konuşma, yazma ve okuma konusu olarak da kullanılabilir. Bu çalışmanın alana katkılardan biri de hoşgörü değerinin temalardaki ilgili konularla öğrencilere metinler aracılığıyla aktarılmasının sağlanmasıdır. Ayrıca Yunus'un şiirlerinin Türkçe ders kitaplarında kullanılması öğrencilerin hem hoşgörü değerini kazanmalarını hem de tarihimizde önemli bir kişi olan Yunus Emre'yi tanımalarını sağlayacaktır. Dolayısıyla bu çalışma ortaya koyduğu çıktılarla özellikle Türkçe ders kitabı yazarlarına büyük kolaylıklar sağlayacak, onların kitaplarda kullanabilmeleri için onlara hazır metin önerileri sunacak ve öğrencilere bazı değerlerin öğretiminde seçilen metinlerin kullanılması için bir öneri ortaya koymuş olacaktır.

1.4. Varsayımlar (Sayıtlar)

Bu araştırmada aşağıdaki sayıtlardan hareket edilmiştir:

- Yunus Emre Divanı'ndaki hoşgörü değerinin yer aldığı bütün şiirlerin tespit edildiği,
- Yunus Emre Divanı'ndaki şiirlerde hoşgörü değerinin kaç kez geçtiğinin doğru tespit edildiği,
- Saptanan şiir ve beyitlerde hoşgörüyü belirttiği düşünülen kelimelerin gerçekten hoşgörüyü ifade ettiği,

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmada elde edilen bulgular;

- Şair olarak Yunus Emre ile sınırlıdır.
- Kaynak olarak Yunus Emre Divanı'yla sınırlıdır.
- Değer olarak "Hoşgörü" değeriyle sınırlıdır.
- Öğretim programı olarak 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programıyla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Bu bölümde, tez önerisinde sıklıkla kullanılan kavramların tanımlarına yer verilmektedir:

Hoşgörü: Karşılaşılabacak herhangi bir olumsuz durumda sorumlu veya suçlu kişilerin kusurlarını görmezden gelmektir.

Divan: Divan edebiyatında şairlerin şiirlerini topladıkları eserlerdir.

Öğretim Programı: Hedef öğrencilere okulda ya da okul dışında kazandırılması planlanan bir dersle ilgili öğrenme yaşantıları düzeneğidir.

Değerler: Bir toplumun sahip olduğu sosyal, kültürel ve yaşamsal unsurlarını kapsayan maddi ve manevi öğelerdir.

Metin: Okunmak için oluşturulan kendi içinde anlam ve anlatım bütünlüğü olan yazıların tamamına metin denir.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Yunus Emre

2.1.1. Tarihî Hayatı

Tarihimizin değişik dönemlerinde hem kendi yaşadığı zamanı hem de kendisinden sonraki dönemleri etkileyen önemli kişiler vardır. Bu kişilerden biri de Yunus Emre'dir. Yunus, tasavvuf hayatının ve tasavvuf şiirinin en önemli temsilcilerindendir. Beyit ve dörtlüklerinde kendini aşık, kul, biçare, miskin Yunus olarak tanıtan Yunus Emre'nin yaşamı hakkında net bir bilgi yoktur (Öztoprak ve Dağcı, 2019). Bununla birlikte kendisi yaşadığı dönemde oldukça sevilmiş ve birçok kişi tarafından da taklit edilmiştir. Yunus Emre'nin hayatıyla ilgili en kapsamlı bilgi halk anlatılarında görülür. Fakat bu anlatılara halkın hayal gücü de eşlik ettiği için doğru kabul etmek mümkün değildir. Yunus, sözlü gelenekte adeta bir kahraman gibi görülmektedir. Bu durum Ahmet Yesevi, Yunus Emre gibi inanç dairesinde eserler veren şairler için olağan bir sonuçtur (Köprülü, 2003: 245-248; Oğuz, 2011: 5-11).

Anadolu tarihinin, 13. yüzyılın son dönemleri ve 14. yüzyılın başlarında zorlu ve karmaşık dönem olduğu görülmektedir. Anadolu'da Moğol akınlarının etkisiyle Türk beylerinin ayaklanma çıkardığı, Selçuklu'nun zor zamanlar geçirdiği, halktan alınan vergilerin ağırlaştırıldığı, kuraklığın ve yağmacıların getirdiği kıtlıkla mücadele edilen tam bir bunalım çağıdır (Günay, 1994: 8). Yunus Emre işte bu dönemde yaşamış, o günün buhranlı dönemlerinde eserlerini vermiştir.

Araştırmacıların genel görüşüne göre, Yunus'un 1238-1240 yılları arasında Eskişehir'in Sivrihisar ilçesine bağlı Sarıköy'de dünyaya geldiği düşünülmektedir. Bununla birlikte Sivrihisarlı, Karamanlı, Bolulu da olabileceği de eklenmektedir. Doğum tarihindeki gibi ölüm tarihinde de kesin bilgiler yoktur. Yunus'un halk tarafından fazlaca benimsenmesinin yanı sıra, o döneme ait bilgi eksikliği bunun nedeni olarak gösterilebilir. Yunus Emre ait olduğu söylenen türbeler Bolu, Erzurum, Kula, Karaman, Sarıköy, Bursa gibi birçok şehirde bulunmaktadır. Kimi rivayetlerde 82 yaşında vefat ettiği belirtilir(Altuntaş, 2021).

2.1.2. Yaşadığı Çağ

Yunus Emre'nin yaşadığı zaman diliminde gerçekleşen Köseadağ Savaşı (1243)'nda Selçuklu Devleti Moğollara yenilmiş ve Orta Anadolu'da yaşayan insanlar çeşitli zulümlerle karşı karşıya gelmiştir. Dönemin Hükümdarı II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ölümünden sonra Anadolu'da daha karışmış ve beylikler kendi içlerinde mücadele etmeye başlamıştır. Bu durumda Moğol kumandanı Baycu Selçuklu ordularına saldırmak için fırsat olarak görmüştür. Moğollar, Anadolu'ya akın etmiş ve Selçuklu ordusunu mağlup etmiştir. Moğollar savaş sonrası Anadolu'da birçok yeri tahrip etmiş, Selçuklu hükümdarlarının mezarlarının olduğu kale haricindeki tüm kaleleri yakıp yok etmiştir.

Moğollar Anadolu'dan çekilince Selçuklu'da kardeş kavgaları başlamıştır. Rükneddin ve İzzeddin arasında bir anlaşmaya varılmışken Vezir Muineddin Moğollarla işbirliği yapmıştır. Bunun üzerine Moğollar Anadolu'ya yeniden saldırmışlar ve Rükneddin'in saltanatı sarsılmıştır. Bu akın sonrasında İzzeddin İstanbul'a kaçmış, Rükneddin ise Vezir Muineddin Pervane tarafından öldürtülmüştür (Gölpınarlı, 1965). Bu olay sonrası devletin idaresi yaşı daha küçük olan III. Gıyaseddin Keyhüsrev'e verilmiştir. Bu dönemde ayaklı Hatiroğlu Şerafeddin, bazı beyler, Karamanlılar ve uçbeyleri Niğde yakınlarındaki Moğollara bir darbe vurmuştur. Hatiroğlu Şerafeddin'in Şam'dan gelen Arap ordusuna yardım etmesini fırsat bilen Moğollar tekrar akın düzenlemişlerdir. Karamanlılarla Moğollar arasındaki bu zorlu savaşın kazananı Karamanlılar olsa da Arap ordusunun yiyecek ihtiyacı karşılanamadığı için geri dönmeleri üzerine Moğollar üstünlüğü ele geçirmişlerdir (Tatçı, 2008). İlhanlı Hükümdarı Abaka Anadolu'ya gelmiş ve Vezir Pervane'yi ikiyüzlü siyaseti nedeniyle öldürtmüştür (Gölpınarlı, 1965).

Bu bilgiler ışığında, XIII. yüzyılın Anadolu için çok sıkıntılı ve buhranlı bir dönem olduğu görülmektedir. Selçuklu hükümdarlarının otoritelerini yitirmeleri veya taht kavgalarına düşmeleri, Moğol akınlarının artmasına neden olmuştur. Bu arada devlet adamlarının kendi aralarındaki çekişmeler yüzünden Moğollara maddi anlamda destek sağlamaları devleti zor duruma düşürmüştür. Özetle bu huzursuzluğun hakim olduğu dönemden Anadolu'daki Türk birliğini olumsuz etkilenmiştir. Yunus Emre eserinde “yağmacı Tatarlar”ı ve “zalim beğler” diyerek Moğollara vurgu yapar ve vahdet şuuruna rağmen kendi dönemindeki bu huzursuzluklardan şikayet eder(Tatçı,2014: 2)

Bu zamanlar Selçuklunun son hükümdarı Gıyaseddin Mes'ud vefat etmiş, Selçuklu devleti son bulmuştur. II. Alaaddin Keykubat da o yıl içerisinde İsfahan'da idam edilmiştir. İlhanlılar, Sultan Mes'ud'un oğlu Gazi'yi; küçük bir bölgede yönetici olarak atamış ancak Gazi de sadece Sinop'ta sözünü geçirebilmiş ve orada da hayata gözlerini kapamıştır. (Tatçı, 2008).

“Okursun tasnıfkitab çekersin bunca azab
Havf u reca sende yok öyle ki bir Tatarsın”

“Ol budakta biter iman iman bitse gider güman
Dün gün işüm budur hemannefsüme bir Tatar oldum”

Yukarıdaki dizeler, Yunus Emre'nin Moğol akınlarını yaşadığını işaret etmektedir. Anadolu'nun Moğollardan, kıtlıktan, beyliklerden acı çektiği bu dönemde Yunus Emre adeta kendine bir kaçış yolu bulmuş ve kendi gerçeğini bulmuştur (Tatçı, 2008, Gölpınarlı, 1965).

Yunus Emre'nin bazı eserlerinde Mevlana Celaleddin Rumi ile de aynı dönemde yaşadığını ve hatta onunla vakit geçirdiğini anlamak mümkündür.

“Mevlana Hüdavendgar bize nazar kılalı
Onun görklü nazarı gönlümüz aynasıdır”
“Mevlana sohbetinde saz ile işret oldu
‘Arif manaya daldı çün bilebilir ferişte”

Bu beyitlerden hareketle Yunus'un Mevlana'yı bizzat gördüğünü ve sohbetinde bulunduğunu dile getirmek mümkündür.

Bulunduğu çağın bu olumsuz özelliklerine rağmen edebi anlamda zengin olduğu söylenebilir. Çünkü Yunus Emre Mevlana dışında başka mutasavvıflarla da aynı zamanda yaşamıştır. Ahi Evran, Sultan Veled, Hacı Bektaş-ı Veli, Seyyid Mahmud Hayrani bunlardan bazılarıdır (Tatçı,2014: 27-28)

2.1.3. Yaşadığı Çevre

Yunus Emre ile ilgili araştırma yapan kişiler onun yaşadığı çevreyle ilgili de farklı görüşler öne sürmüştür. Yunus 13. yüzyılın ikinci yarısında Bolu ya da Sivrihisar bölgelerinde Sakarya nehri yakınlarında büyüyen bir Türkmen köylüsüdür. Yunus'un nerede doğduğunu söylemek mümkün olmasa da Bolu civarında dünyaya geldiğini varsaymak doğru bir çıkarım olacaktır (Köprülü, 2016: 370). Tatçı(2014) ise kesin olmamakla beraber Yunus Emre'nin Orta Anadolu'da bir ilçede ve yüksek ihtimalle Sarıköy'de yaşadığını öne sürmektedir.

Barkan ve Kepecioğlu'nun Başbakanlık arşivlerinde yaptığı araştırma sonucunda Yunus Emre'nin Karamanlı olduğuna dair evraklar da belirlenmiştir (Tatçı,2008a). Tespit edilen evrak ise Yerce adlı mevkide bulunan bir arazinin satış işlemini içermektedir (Gölpınarlı, 1965; Uysal, 2014; Tatçı, 2008b). Bununla birlikte Yunus Emre'nin yaşadığı yeri belirlemek için Osmanlı kaynaklarını araştıran Konyalı, 1476-1500 yıllarına ait vakıfları kaydeden defterlerde 1518 yılına ait bir tapu defterinde Yunus Emre'nin ailesi ve coğrafyasına yönelik bilgilerin bulunduğunu ifade etmiştir (Gölpınarlı, 1965; Özçelik (2007), Yunus Emre'ye ait tekke ve kabrin Karaman'da bulunduğunu belirtmiştir.

Gökçe (2008) ise, Eskişehir ve civarının o dönemde sosyal ve kültürel olarak çok ileride olmadığını; Karaman ve Konya bölgelerinin ise dönemin sosyo-kültürel açıdan önemli kişiler yetiştirecek kadar gelişmiş bir bölge olduğunu ifade etmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda, Yunus Emre'nin Karaman yakınlarında yaşadığı belirtilmiştir (Uysal, 2014).

“Yunus'un bu sözünden sen ma'ni anlarısın
Konya minaresini göresin bir çuvaldız”

Yukarıdaki beyitte ise “Konya minaresi” ifadesi kullanılmıştır. Mevlana'ya da dizelerinde yer veren Yunus Emre'nin Konya'da bulunduğu düşünülmektedir (Gökalp, 2009).

2.1.4. Mahlası

Yunus Emre ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında; Hacı Bektaş-ı Veli Vilayetnamesi'nde, Nefahat ve Şakayık tercümelerinde, Aşık Çelebi'nin Tezkiresi'nde adı hep

Yunus Emre olarak belirtilmiştir. Fakat İbrahim Has'ın Tezkiresi'nde Şeyh Emrem Yunus şeklinde ifade edilmiştir (Tatçı, 2008a). Yunus Emre, yaşadığı zamandan günümüze kadar hep bu isimle anılmıştır. Ulaşılan kaynaklarda kendisi bize bu adla tanıtılmıştır:

*“Yunus çağırırılar adum gün geçtikçe artar odum
İki cihanda maksudum bana seni gerek seni”*

Bu beyitte de görüldüğü gibi adının Yunus olduğunu bizzat söylemektedir. Yunus'un mahlasına bakıldığında Yunus, şiirlerinde “Yunus, Yunus Emre, Âşık Yunus, Bî-çâre Yunus, Miskin Yunus, Derviş Yunus, Tapduk Yunus Dedem, Koca Yunus...”(Güzel, 2006) gibi isimler kullanmıştır.

Gölpınarlı; Yunus'un lakabının (şiirlerinde kullandığı ad) “Emre” olduğunu ve bunun da “âşık” anlamına geldiğini belirtir ve bu mahlasın sadece Yunus Emre ve Taptuk Emre için kullanılmadığını, Şeyh Emre, Said Emre, Ömer Emre, Gevher Emre gibi pek çok şahsiyetin aynı ismi kullandıklarını belirtir. Diğer taraftan Anadolu'nun “Emre, Emrem, Emrecik, İmre” gibi köylerinin de bulunduğunu da ekleyerek bir “Emreler topluluğu” olduğundan bahsetmektedir (Gölpınarlı, 2006: 31). Tatçı (2014: 38) “Emre” lakabına değişik araştırmacıların “âşık, şair, birader, atabek, lâlâ, ağabey, ahi” gibi anlamlar ifade ettiklerini, hatta “emre”nin “yoldaş” anlamına Farsça “hem-reh/hem-rah”tan değişerek geldiğini belirtenlerin de olduğunu ifade eder. Tatçı, “Emre” kelimesinin aramak veya imre-mek yani sevmek, istemek anlamındaki kökünü de göz önünde bulundurarak “emrullah”ın veya “hem-rah”ın kısaltması olan “emrah”tan “Emre” haline gelmiş olabileceğini söylemektedir. Ahmet Kabaklı, Yunus' a duyulan saygı nedeniyle sonrasında birçok Yunus adı geçtiğini, halkın kendi eliyle âdeti bir “Yunus Mektebi” oluşturduklarını belirtmiştir. Ne yazık ki diğer Aşık Yunus'ların yazdığı şiirler Yunus Emre'nin şiirleriyle karışarak yanlışlıklara da sebep olmuştur (Kabaklı, 2003: 29).

Osman Ergin, Yunus Emre'nin isminin Sait Hatta Sadettin olduğunu ifade etmiştir (Tatçı, 2008).

*“Sözi Said'den işit kılma kübür öğüt tut
Ol seni sora gelmez sen yavu varmayınca”*

Ergin, yukarıdaki beyitte ifade edilen Said ismi sebebiyle bu iddiayı ortaya atmıştır. Tatçı (2008)'ya göre beyit Fatih ve Yahya Efendi nüshalarında mevcuttur. Divan nüshalarında Yunus Emre'nin mahlas kullandığını ifade eden Tatçı (2008), yazma eserleri kopya eden bir kişi tarafından Yunus Emre olarak yazılması gereken kısmın Said Emre olarak yazmış

olabileceğini ifade etmiştir. Özetle, şiirlerinde kullandığı mahlaslar dışında yalnızca Yunus Emre olarak bilinmektedir.

2.1.5. Ailesi

Bugün elde bulunan bilgilere göre Yunus'un evlenip evlenmediği, çoluk çocuğunun olup olmadığı tam olarak bilinmemektedir. Hacı Bektaş-ı Veli Velayetnamesinden aktarılan:

“Ben nefesi neyleyeyim, ehil-‘ıyalim var”

Bu dize ele alındığında evlendiği ve çocuklarının olduğu düşünülmektedir (Türer, 1991). Tatçı'ya göre Başbakanlık Arşivinde bulunan 871 sayılı Konya Defteri'nde (H.924/M.1519) tarihli bir belgede, bahsedilen Bizim Yunus ise, adı İsmail olan bir oğlu bulunmaktadır. Ancak bahsi geçen Yunus'un Bizim Yunus olup olmadığı belli değildir (Tatçı, 2014: 41) Yine Tural'ın (1995) araştırması da bu konuyu destekler niteliktedir. Tural'e göre de aynı arşivde Yunus Emre'nin bir oğlu olduğu adının da İsmail olduğu bilgisi mevcuttur.

“Bunda dahı virdün bize oğul u kız çift ü helal

Andan dahı geçdi arzum benüm ahum didar için”

“Ne oğul vardı ne kız vahidüdük anda biz

Konşıyıduk cümlemüz nur tağın yaylar iken”

Yukarıdaki ilk beyitten hareketle Yunus Emre'nin evlendiği ve çocuklarının olduğu söylenebilir. Ancak ikinci beyitte ise ilk beytin aksine çocuğunun olmadığını Allah'a tam bir yönelme hali içinde Nur dağında bir nevi inziva halinde olduğunu ifade etmek istemiştir (Tatçı, 2008).

Bahsi geçen bu belgeler ışığında Yunus Emre'nin evlendiği ve çocukları olduğu varsayılmaktadır. Fakat Yunus Emre'nin tekke hayatının yanı sıra evliliğini nasıl devam ettirdiği, çocuklarıyla ilişkisinin nasıl olduğu kesin olarak bilinmemektedir (Tatçı, 2008).

2.1.6. Eğitimi

Yunus’la ilgili diğer birçok şey gibi onun eğitimi konusunda kesin olmayan bilgilerin ve farklı görüşlerin olduğu ifade edilebilir. Yunus Emre’nin düzenli ve sürekli eğitim alıp almadığı bilinmemektedir. Onun hayatı ve eğitimi hakkında ulaşılabilen kaynaklardan olan şiirlerinde bu muhtelif görüşler görülebilir:

“Bîçare Yunus ne bile ne kara okudu ne ak” ve

“Ümmî benem Yunus benem

Dörttür anam, dokuz babam”

Bu beyitlerde Yunus okuma yazma bilmediğini söylerken; *“Mescid ü medresede çok ibadet eyledim”* sözüyle medrese eğitimi gördüğünü dile getirmektedir. Şiirlerindeki bu ihtilaftan dolayı bazı kişiler de farklı görüşleri savunmuştur. Bunlardan Gibb, Rıza Tevfik, Hüseyin Vassaf Yunus Emre için ümmî olduğunu; Faruk Kadri Timurtaş, Abdülbaki Gölpınarlı, Abdurrahman Güzel ise Yunus’un medrese eğitimi gördüğünü belirtmiştir.

Yunus’un eline kalem almadığı konusunda Köprülü, ümmî bir dervişin küçük nefesler ve ilahiler yazsa dahi Yunus Divanı’nın başındaki beş yüz beyti aşan uzun bir mesneviyi yazmasının mümkün olamayacağını ifade etmiştir. Lakin onun huruf-ı hecâyı telaffuz edememesi iddiası nasıl bir ifrat eseriye, bu saf derviş tam manasıyla okumuş ve medrese eğitimi görmüş bir adam olarak saymak da bir tefrit eseridir (Köprülü, 2014, s. 381). Köprülü ayrıca Yunus’un, Arap ve İran mitolojisine oldukça hâkim olduğunu, Farsça şiirlerin tadına varacak kadar Acem edebiyatını tanıdığını da belirtmektedir.

Abdülbaki Gölpınarlı ise Yunus’un medrese eğitimi aldığı hususunda net bir fikre sahiptir. Yunus’un şiirlerinde Mevlânâ’dan ve Konya’dan söz etmesini, o dönemde Anadolu’daki ilim merkezlerinden birisinin Konya olmasını kanıt göstererek, Yunus’un Konya’da medrese eğitimi için bulunmuş olduğu kanaatiyle açıklamaktadır (Gölpınarlı, 2010, s. 12). Faruk Kadri Timurtaş’a göre, Yunus sistemli bir eğitimden geçmiş ve büyük ihtimalle de tahsilini Konya’da yapmıştır (Timurtaş, 1972:15). Timurtaş, Yunus’un şiirlerinden yola çıkarak bu durumu belirtmiştir. Kabaklı (2003: 15), Yunus’un şiirlerindeki üstünlükten ve manasındaki derinlikten hareketle onun iyi bir eğitim görmüş ve şehirli olduğunu ifade etmiştir.

Niyazi-i Mısri de Yunus'un ümmi olduğunu ifade etmiştir. Niyazi-i Mısri, bunu belirtirken aynı zamanda onun ümmiliğinin birçok âlimden daha âlim ve bilgin olduğunu da belirtmiştir (Tatçı, 2008).

Sonuç olarak Yunus Emre'nin ümmi olup olmadığına yönelik kesin bir durum söz konusu değildir. Tüm araştırmacılar Yunus Emre'nin ilim irfan sahibi arif bir kişi olduğu konusunda birleşmektedir. Onun ümmi olduğunu belirten kişiler bile onun çok bilgili ve donanımlı bir insan olduğunu kabul etmektedir.

2.1.7. Vefatı ve Mezarı

Yunus Emre'nin ölüm tarihi ile ilgili kesin bir durum söz konusu değildir. Bununla ilgili birçok görüşün olduğu ifade edilebilir. Adnan Erzi'nin bulduğu belgeye göre Yunus 82 yıl yaşamış ve hicri 720 yılında ölmüştür (Gölpınarlı, 1965). Bursalı M. Tahir, onun ölümünü hicri 843 yılı olarak belirtirken Nail Tuman, "Tuhfe-i Naili" adlı eserinde hicri 842 yılında öldüğünü ifade etmiştir (Tatçı, 2008).

Adnan Erzi'nin bulduğu belgeyi kabul eden Cahit Öztelli, Yunus Emre'nin ölümünün 1320 yıllarından sonra olduğunu bildirmiştir. Hikmet İlaydın ise Yunus Emre Risalesi'nin sonlarına yazdığı tarihin onun tarıkata girdiği tarihin olduğunu kabul etmiş ve Yunus Emre'nin doğum yılının 1272-1282 yılları arasında olduğunu belirtmiştir. İlaydın, Yunus Emre'nin seksen yıl yaşadığını varsayarak ölüm tarihinin 1352-1362 yılları arasında olacağını ifade etmiştir (Tatçı, 2008). Bunlar Yunus'un ölümüyle ilgili birçok görüşün olduğunu açıkça göstermektedir.

Anadolu'daki kültürün oluşmasında büyük katkıları olan Yunus Emre, baş üstünde tutulan ve herkesçe sevilen bir zat olduğu için birçok il ve ilçe onun kendi bünyesinde kalıp barınmasını istemiş ve ona ebedi makam olmuştur. Kabaklı bunun başlıca sebeplerini şöyle özetler: "Halk, Yunus'u çok sevdiğinden ona bir "makam ve nazargâh" yapmış olabilir. Asıl Yunus'tan sonra yaşamış başka "Yunus Emre"ler de oralarda gömülmüş olabilir. Kerametine inanılan kimseler, Yunus'un orada yatmakta olduğunu rüyada görmüş ve adına türbe kurdurmuş olabilirler..." (Kabaklı, 2003). Gölpınarlı ise, Yunus'un farklı yerlerde gösterilen mezarlarının pek çoğunun belki de Yunus'a ait makamlar olduğunu, keramet ve rüyalardan hasıl olan türlü sebeplerle icat edilen bu mezarların Yunus'a ait olduğunu ispat için düzmece kitapçıklar bile yazıldığını söylemektedir (Gölpınarlı, 2006). Buradan anlaşıldığı kadarıyla

Yunus’a Anadolu’nun birçok yöresindeki ve bölgesindeki insanlar sahip çıkmıştır. Dolayısıyla Yunus Emre, Anadolu insanının Bizim Yunus’u olmuştur. Anadolu insanı onu kendisinden kabul etmiş ve benimsemiştir. Yunus’un mezarı ve makamı olarak şuralar ifade edilebilir: “Eskişehir (Sarıköy), Karaman, Bursa, Manisa (Kula-Salihli Emre Köyü), Erzurum, Isparta (Keçiborlu), Aksaray, Sandıklı, Ünye, Sivas”taki yerler kabullenilmektedir (Kabaklı, 2003).

2.1.8. Edebi Kişiliği

Anadolu insanı tarafından çok sevilen Yunus Emre, tasavvufu halkın anlayabileceği bir anlatımla dile getirmiştir. Şiirleri her anlamda adeta hafızalara kazınmıştır. Beyitlerinin arka planında her zaman halkın özellikleri ve kültür yapısı yatmıştır. Yunus’un yüzyıllar sonrasında bile tanınıp önemsenmesinin en büyük sebeplerinden birisi de edebi kişiliğinin bir nevi deha ifade etmesidir.

Yunus’un yaşadığı düşünülen döneme bakıldığında Arapçanın dinin ve ilmin; Farsçanın da edebiyatın ve devletin dili olduğu görülür. İşte böyle bir çevre içerisinde Yunus Emre, çağdaşları Sultan Veled, Dehhânî, Gülşehrî ile birlikte Türkçeyi edebî dil haline getirmede önemli bir rol üstlenmiştir. İsimleri zikredilen bu kişiler, yeni bir edebî dil meydana getirirken halk diline ve bu sözlü edebiyata dayanmışlardır (Timurtaş, 1972: 35). Tasavvuf, din ve felsefe terimlerinin yanı sıra Divan şiirine girmiş bazı yabancı tamlamalar şiirlerinde yerini almıştır. Onun bir geçiş döneminde ve kelime tereddütleri içinde olduğunu birçok yerde aynı kavramların hem Türkçesinin hem de yabancı karşılıklarının kullanılmasından anlamaktayız (Kabaklı, 2012: 85).

Kendi döneminin Türkçesini sanatı ve ifadesi ile birleştiren Yunus Emre, adeta Türkçenin tercümanlığı görevini üstlenmiştir. İnsanlığa başarı ve istikrarla müstakil bir yazı dili sunan şair, edebi manada sanatını derinlik ve incelikte ortaya koyan tasavvufun öncü isimlerinden biri olmuştur. Bu bağlamda Yunus Emre, Türk Dili ve Edebiyatı dünyasında dili milli şuur ile işleyen ve sanatını bu yönde aktaran nadir mutasavvıflardan biri olarak kayda geçmiştir.

Yunus, hümanizmi kendisine yaşam biçimi edinip çevresindeki her şeye hoşgörü ile yaklaşmıştır. Hayata bakış açısının her alanında samimiyet sergilemiş olan şair, yaşadığı dönemin en önde gelen isimlerden olmuştur. Yunus Emre’nin edebi kişiliği ve düşünce yapısı,

hoşgörü ve bu kavramla ilişkili olan birçok kavramla birleşerek oluşmuştur. Yunus için sanat, yüce yaratıcıyı daima anmak ve mümkün olduğunca nefse uymadan şairlik yolunda yürümekten geçer denilebilir. Yunus Emre edebi kişiliği ve şahsi hayatı ile sadece yaşadığı dönemde değil yüzyıllar ötesinde de birçok insana örnek olmuştur. Eserlerinde bulunan edebi zenginlik ve doyum ile bütün insanlığa yol gösterici olmuş bir gönül insanı olarak anılmaktadır. İnsanlığa karşı sergilediği tavrı ve şiirlerindeki üstün edebiyat gücü ile tasavvuf dünyasında bir mihenk taşı olarak bilinmektedir.

Yunus Emre, şairliği yanında derviş, mutasavvıf ve düşünür olarak da öne çıkmıştır. Onun yolu sevgidir. Bu sevgi yolu şairin edebi kişiliğini, şahsiyetini ve asırlarca tutunmasının dinamiklerini oluşturmuştur. Onun sevgisi tüm yaratılmışlardır. Bu anlayışlar Yunus Emre, kendini Allah yoluna adamıştır. Yaşadığı dönemde umutsuz insanlara düşünceleriyle umut vererek güçlü bir kişilik örneği sergileyen şair, bu yaklaşımlarını ortaya koyduğu eserlerine de yansıtmıştır (Altun, 2020: 30). Yunus Emre, Türk yazın tarihinin en seçkin simalarından birisidir. Tarihi ve menkıbevi hayatı çerçevesinde ortaya koyduğu edebi kişiliği ile şüphesiz çok yönlü bir mutasavvıf şairdir.

2.1.9. Eserleri

2.1.9.1. Risâletü'n Nushiyye

Yunus Emre'nin iki önemli eserinden birisi olan Risâletü'n Nushiyye aynı zamanda Nasihatler Kitabı olarak da adlandırılmaktadır. Bu eser içerik olan nasihatname türünün güzel bir örneğidir. Aruz ölçüsü ile yazılmıştır. Nazım şekli olarak mesnevi tarzında yazılmıştır. 573 beyitlik küçük bir mesnevidir. Yunus'un bu eserinde asıl amacı dervişlerini eğitmektir. Bu nedenle eserin ahlakilik ve öğreticilik yönü öne çıkmaktadır. Yunus Emre, bu eserinde alegorik bir dil kullanarak ahlakî kavramları kişileştirme yoluna gitmiştir (Avşar, 2013). Bu eserde birçok yerde diyaloglara başvurulmuştur. Risâlenin sonunda yer alan "Söze tarih yedi yüz yediydi, Yunus canı bu yolda fidiydi" mısrasında 1307 veya 1308 yılında yazıldığı tarih düşme sanatıyla belirtilmiştir.

Bu eser bireyin nefsi ile başa çıkabilmesi için yaptığı mücadeleyi konu edinir. Eserde İslamiyet'in öne çıkardığı değerler Anadolu insanına sembolik bir dille, somutlamalar yaparak

anlatılmıştır. Burada 13 beyitlik girişten sonra kısa bir düz yazı vardır. Arkasından gelen manzum kısım “ruh, nefis, kanaat, gazap, sabır, haset, cimrilik, akıl” gibi konuların işlendiği "dâstân" adı verilen altı bölümden oluşur. Eserde birçok ahenk unsuru ve sanat kullanılmıştır. Bunlar alegori, kıssa, kişileştirme, konuşturma, anlatıcı çeşitliliği ve bakış açısidir.

Konunun işlendiği asıl bölümde şair, insan gönlünü büyük bir ülkeye benzetmiştir. Bu ülkeyi ele geçirmeye çalışan "şeytanî (nefs)", "rahmanî (ruh)" iki sembolik sultan vardır. Adaletli, ulu bir sultan olan "Akıl" onlara yol gösterir. Her bölümde, kötülük içindeki insan, "Akıl"ın huzuruna çıkartılır ve doğru yolu bulur. Böylece gönül ülkesi kötülüklerden temizlenmiş olur. Yunus, bu şekilde soyut kavramları somutlaştırır. Örneğin tevazû ve onun karşıtı olan kibir, dağ ve su sembolleri ile somutlaştırılmıştır.

Yunus Emre, bu eserde erdemli veya kâmil insana giden yolun niteliklerini belirtmiştir. Ona göre “Gönül ülkesinin her bir şehrini, nefs ordusunun bir komutanı işgal etmiştir.” Nefs ordusunun ele geçirdiği gönül ülkesini, ruh/akıl ordusuyla yenerek ülkeyi huzur ve esenliğe kavuşturmak gerekir. Mutlak zafer için hırs askeri üstüne kanaat askerini, kibr çerisi üstüne alçakgönüllülük çerisini öfke ordusu üstüne sabır ordusunu sürmelidir. Cimriliği cömertlikle alt etmeli, gıybet ve iftirayı doğrulukla mağlup etmelidir. Sonunda iman çırası yanar, ev aydınlanır ve şeytana makam olan gönül, ibadetle ele geçirilerek huzura ulaşır.

Ertunç (2016) Risaletü’n-Nushiyye, zor zamanlarda dahi insanların ahlaki kuralları bırakmaması gerektiğini anlatan en önemli eserlerden birisidir. Yunus Emre, bu eserde kötü ile iyinin çatışmasını gözler önüne sermiştir. Kötü ve kötülüğün her zaman iyi ve iyiliğin karşısında yenileceğini ve kötü davranışların insanı pişmanlığa sürükleyeceğini vurgulamıştır. Onun iyilik ve kötülük kavramı anlayışı İslam ahlakına göre şekillenmiştir.

Avşar’ın (2013) Risâletü’n Nushiyye’den aktardığı şu beyitte eserin bir nasihatname olduğu açıkça görülmektedir:

*“Bırak başka sözü, sen seni izle,
Kendi suçun ile kendini gözle.”*

2.1.9.2. Divanı

Yûnus'un asıl san'atını, aşkını, imânını, tevhidin hakikatiyle ve ilâhî güzellikle ilgili düşüncelerini öğrendiğimiz eseri Dîvân'ıdır. Bu eserle ilgili bilimsel yayın yapan yazarlar; Abdûlbaki Gölpınarlı, Faruk Kadri Timurtaş, Mustafa Tatcı, İdris Nebi Uysal'dır.

Yunus Emre'yi asıl meşhur eden Divanı'ndaki şiirleridir. Şair tasavvufun öğretilerini halkın diliyle ancak lirik bir tarzda söyleyerek elde etmiştir. Yunus hem halkın konuştuğu Türkçeyi şiirlerine ustaca yansıtmısıyla hem de şiirlerinde konu aldığı ilahi aşkla halkın gönlünde taht kurmuştur. Bu şiirlerin birçoğu hem tekkelerde hem de evlerde geniş bir alana yaygın bir şekilde söylenmiştir.

Divan şiirini henüz yeni gelişmeye başladığı dönemlerde hem aruz hem de hece vezniyle şiirler yazan Yunus Emre o dönemde halkın konuştuğu Türkçeyi ve aruzu kullanmak bakımından oldukça başarılıdır. Yunus Emre, Eski Anadolu Türkçesi döneminde eserler vermiş, halk söyleyişlerini kullanmıştır ve onun Divanı devir hakkında önemli ipuçları sunacak bir kaynak niteliğindedir (Arıç, 2014). Yunus'un iki önemli eserinden biri olan Divan günümüzde yoktur. Ama bu eserin varlığıyla ilgili Yunus Emre bazı beyitlerinde kendisi söz etmiştir. Bu beyitlerden bazıları aşağıda gösterilmiştir.

*“Yunus miskin onu görmüş eline hem dîvân almış
Âlimler okuyamamış bu mânâdan duyan gelsin”*

Bu beyitin günümüz Türkçesinde karşılığı şu şekildedir: “Miskin, yokluk ehli olan Yûnus onu (Tapduk'u) görmüştür. Elindeki bu Dîvân aşk ve irfan kaynağı olan Tapduk'un verdiği bilgi ve ilhamla kaleme alınmış ilâhî hakikatlerin kitabıdır. Bu ilâhiyâtteki hakikatleri değme bilgin okuyup anlayamaz. Onu hakikatin mânâsını bilen okuyup anlayabilir!”

*“Yûnus olduysa adım pes ne acep
Okuyalar defter ü dîvânımı”*

Bu beytin günümüz Türkçesinde karşılığı şu şekildedir: “Ey kardeş! Adım Yûnus olduysa bunda şaşılacak ne var. Bundan sonra benim Dîvânı'mı, yazdıklarımı okusunlar.”

Bu beyitlerden hareketle Yunus Emre'nin hayattayken bu divanı yazdığı ifade edilebilir. Eski tarihli el yazması divanlar tek tek ele alınırsa, bu eserlerde Yunus Emre'ye ait iki yüz ile üç yüz arasında şiirin olduğu görülecektir. Türkiye ve Dünya kütüphanelerinde yüzden fazla

Yunus Emre Divanı tespit edilmiştir (Tatçı, 2016). Divanın dışında Yunus mahlaslı başka şiirler de vardır. Ama bu şiirlerde dil, uslup ve düşünce açısından bizim Yunus'un tarzından bazı farklılıklar taşımaktadır. Dolayısıyla bunları ayırt etmek kolaydır.

Yunus Emre'nin divanındaki şiirler genellikle ilâhî, nutuk veya nefes türlerinde değerlendirilmekle birlikte, şiirler arasında birer ikişer tane de olsa, münâcât, na't-istişfâ, mi'râcnâme, vücûdnâme, salâtnâme, nasîhatnâme, yaşnâme, bahârname, şathiyye, mehşernâme, lügâz, fütüvvetnâme, gibi türler bulunmaktadır (Tatçı, 2016). Dolayısıyla Yunus'un on beş farklı türde şiir yazdığı görülmektedir. Bu durum aynı zamanda Yunus'un çok yönlü olduğunu, farklı konular hakkında fikirleri olduğunu ve bunları dillendirdiğini ortaya çıkarmaktadır.

2.2. Hoşgörü

Hoşgörü geçmişten günümüze toplumlarda erdemli insanların yaptığı bir davranış olarak görülmüştür. Kelime anlamı olarak bakıldığında TDK (2021) hoşgörüyü her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans şeklinde tanımlamıştır. Hoşgörülü olmak aynı zamanda insanların alçak gönüllülüğünün bir göstergesi de olmuştur. Bir şeyi hoş görmek kolay bir şey değildir. Kimi insanlar karşılaştıkları sorunlar karşısında hoşgörülü olamayabilir. Ama böyle durumlarda sakin kalmak ve sakin bir kafayla karar vermek gerekir. Bu anlayış, günümüze tarihimizdeki birçok önemli şahsiyetin açtığı yollardan gelişerek gelmiştir. Tarihimizde hoşgörü ve hümanizma anlayışıyla Mevlâna ve Yunus Emre gibi önemli mutasavvıf şahsiyetler öne çıkmıştır.

Türk-İslam mutasavvıfı olan Yûnus Emre, düşünceleriyle yüzyıllardır insanlığa ışık tutmuş önemli bir fikir adamıdır (Dağlı, 2020). Yunus Emre hayatının her döneminde ve yazdığı şiirlerinde insani değerleri ve hoşgörüyü öne çıkarmıştır. Yaşadığı dönemde Anadolu insanını düşünceleriyle bir arada toplamış ve onların sorunlarını aşmalarına yardımcı olmuştur. Dünya'ya gönüller yapmaya gelen ve bu gayede güçlü bir çabayla Anadolu'nun manevi mimarlığını üstlenen büyük şahsiyet olan Yûnus Emre her şeyden önce gönül insanıdır (Dağlı, 2020).

Yunus bu tavrıyla insanları din, dili ve ırk ayrımı yapmadan bir olarak görmüş ve onların gönlüne önem vermiştir. Onun her insan birdir, kimse birbirine üstün değildir. Bu düşüncelerini

yazdığı beyitlerde de görmek mümkündür. Tatçı (1990, s. 270) bu düşüncelerin olduğu beyitleri şu şekilde aktarmıştır:

*“Yetmiş iki milletün ayagın öpmek gerek,
Yaramagçün ma’şûka cümle millete bile”*

Divanı’nda Yunus’un bu düşüncelerini birçok beytinde görmek mümkündür. Bu beyitlerde insan sevgisinin ve hoşgörünün en güzel ifadelerine şahit olunabilir. Yûnus Emre, herkesi karşılıksız sevmiş ve insanlara da hep bunu tavsiye etmiştir. Tatçı (2005, s. 62) bu düşüncelerin olduğu beyitleri şu şekilde aktarmıştır:

*“Elif okuduk ötürü
Bazar eylerlik götürü
Yaradılanı severiz
Yaratandan ötürü”*

O karşılıklı sevgiyi oluşturabilmek için gönüllere girmeye çalışmış ve insanlara da bunu öğütlemiştir. Ayrıca bu sevginin karşılıklı olması gerektiğini ifade etmiştir. Yûnus Emre, insanları sevdiği gibi onlardan da sevgi ve yakınlık bekler. Yunus’un bu düşüncelerini de Divanı’ndaki birçok beytinde görmek mümkündür. Ona göre gerçek sevginin insanlara manen kazandıracağı değer çok yüksektir. O insanlara şunu öğütlemiştir: insan, asıl yaratılışından dolayı kibre ve gurura yakalanmamalı, kin tutmamalıdır, başkalarının kusurlarını affedebilmeli onlara hoşgörü ile yaklaşabilmedir. İnsan dünya hayatının çok kısa olduğunu ve dünyada ebedi (sonsuz) kalamayacağını hatırdan çıkarmaması gerektiğini ve insanın gururlanmamasını söyler.

Hoşgörü değeri birçok alt değeri de içinde barındırır. Yılmaz’ın (2018) “Değerler Eğitimi ve Okul Etkinlikleri” adlı eserinde bu alt değerler ifade edilmiştir. Kitapta bu değerler: “değer vermek, anlayışlı olmak, alay etmemek, affedici olmak, uyumlu olmak, tahammül etmemek, kusura bakmamak ve lakap takmama” olarak sıralanmıştır. Bu çalışmada TDK’ye göre “ayıpları kapatmak” “anlayışlı olmak” başlığında; “kusurları görmemek” “kusûra bakmamak” şeklinde ele alınmıştır.

Yunus Emre şair olmakla birlikte bir mutasavvıftır. Kendisinden sonra gelen birçok Tekke Edebiyatı mensubunu etkilemiştir. Onun izinden giden birçok kişi olmuştur. Yunus Emre bir gönül adamıdır. Herkesin bildiği bir gerçeği kendine has üslûbuyla ifade eder. Bu ifadenin açıklanmasına gerek kalmaz. Bu durum Yunus Emre’nin sözlerine inanılmaz bir büyü kadar. Onun sade olduğu düşünülen şiirlerinin derin mânâlar taşıdığı söylenebilir. Şiirleriyle tarih boyunca Türk milletini derinden etkilemiştir.

Yunus Emre'nin şiir ele aldığı gönül kırmamak kavramı onun şiirlerindeki asıl temayı açık olarak göstermektedir. Yunus'a göre gönül, hakkın tecelli ettiği yerdir. Gönül kıranın bu dünyada da öbür dünyada da yeri yoktur. Yunus şiirlerinde gönül kırmamak gerektiğini çok defa işlemiştir. Yunus Emre gönül ehlidir, gönül gözüyle görür. Bu durumu Yunus beyitlerinde şöyle ifade etmiştir:

*“Gönül Çalabun tahtı gönüle Çalab baktı
Gönül Allah'ın tahtıdır gönüle Allah baktı”*

2.2.1. Değer Vermek

Değer vermek, TDK'ye (2019) göre değerli saymak, önem vermek olarak tanımlanmıştır. Bir başka tanımda değer verme bir bireyin, olgunun ya da davranışın kişi için kazandığı değer olarak düşünülebilir (Turan ve Aktan, 2008). Değer vermek kavramı insanlar, hayvanlar, nesneler, düşünceler, davranışlar ve inançlar gibi hemen hemen hayatımızdaki birçok şey için kullanılabilir. Değer verilen her ne ise o şey değer veren kişi tarafından önemsenmekte ve sevilmektedir.

2.2.2. Anlayışlı Olmak

Anlayışlı, TDK'ye (2019) göre anlayışlı olan, ferasetli, ızanlı, zeki, hoşgörülü şeklinde tanımlanmıştır. Dolayısıyla anlayışlı olan kişi ani ve olumsuz tepki vermekten kaçınır. Verdiği tepkileri düşünerek ve ölçerek verir. Bu nedenle anlayışlı olmak hoşgörü değerinin alt başlıklarından biridir. Anlayışlı olmak, aynı zamanda probleme neden olan kişinin yaptığı davranışları anlamaya çalışmak, onun kusurlarını görmemek ve ona da hak vermek anlamına da gelmektedir.

2.2.3. Alay Etmemek

Alay etmek, TDK'ye (2019) göre bir kimsenin, bir şeyin, bir durumun, gülünç, kusurlu, eksik vb. yönlerini küçümseyerek eğlence konusu yapmak şeklinde tanımlanmıştır. Dolayısıyla

alay etmek rencide edici, küçümseyici ve aşağılayıcı bir davranıştır. Bu davranış küçük yaşlardaki bireyler arasında sıklıkla görülmekle birlikte yaş olarak büyük olan bazı kişilerde de görülmektedir. Herhangi bir kişinin istenmeyen bir davranışına muhatap olunduğunda bu kişiler karşısındaki kişinin bazı yönleriyle ilgili alay etme eylemine girişebilir. Bu durum bazen ani ve refleksif olarak verilen bir tepki şeklinde de olabilir. Ama bazen de bilinçli ve istekli şekilde de gerçekleşebilir. Bu davranışın diğer insanlara duygusal yönden verdiği zararlar göz önüne alındığında bu davranışa başvurmamak yani alay etmemek gerektiği açıkça ifade edilebilir.

2.2.4. Affedici Olmak

Affetmek, TDK'ye (2019) göre bağışlamak, hoşgörü ile karşılamak, mazur görmek şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımdan hareketle affetmenin önemli bir davranış olduğu ve alçak gönüllülüğün de bir göstergesi olduğu belirtilebilir. Affetmek çoğu zaman haksızlığa uğrayan kişiye zor gelse de affeden kişinin büyük bir erdeme sahip olduğu söylenebilir. Bu durum aynı zamanda “affetmek büyüklüktür” sözüne karşılık gelmektedir. İslam inancında bile haksızlığa uğrayan kişi aynı derecede karşısındakinden alacaklıyken yine aynı inanç da affetmenin daha büyük bir erdem olduğu ifade edilmektedir.

2.2.5. Uyumlu Olmak

Uyumlu, TDK'ye (2019) göre uyumu olan, ahenkli, mevzun, imtizaçlı şeklinde tanımlanmıştır. Uyumlu olmak sorun çıkartmamak, uzlaşmak, yerine göre alttan almak ve anlaşabilmek kavramlarını da içinde barındırır. Her insan farklı davranış ve karaktere sahiptir. İnsanların sahip oldukları karakterler onların diğer insanlarla iletişimlerinde önemli rol oynar. Bazı insanlar diğerlerinin sevmedikleri davranışlarını alttan alabilir ve bunları görmezden gelerek uyumlu olabilir. Her ne kadar bazı durumlarda uyumlu olunmasa da uyumlu olmak çoğu zaman hedeflere ulaşmak için daha önemlidir.

2.2.6. Tahammül Etmek

Tahammül etmek, TDK'ye (2019) göre dayanmak, katlanmak, kaldırmak şeklinde tanımlanmıştır. Tahammül etmek aynı zamanda sabretmek olarak ifade edilebilir. Tahammül etmek davranışı karşılaşılan problemler karşısında takınılan bir tavidir. Bu problemler karşısında olumsuz tepki vermek tahammül etmemek hiçbir tepki vermemek ise tahammül etmektir. Dolayısıyla bu davranışın herkes tarafından yapılamayacağı ifade edilebilir. Tahammül edebilen insanlar uzun bir süre içerisinde istediği hedeflere daha kolay ulaşabilir. Ama bunun aksi yönünde hareket etmek insanları hedeflerinden geri koyabilir.

2.2.7. Kusura Bakmamak

Kusura bakmamak, TDK'ye (2019) göre hoş görmek şeklinde tanımlanmıştır. Bu söz daha çok istenmeden yapılan ve bilinçli yapıp pişman olunan davranışlardan dolayı özür dilemek amacıyla kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu söz açıkça pişmanlığın göstergesidir. Bu davranışta bulunan kişiler diğerlerini kışkırtmanın farkındadır ve bu sözle olumsuz olan durumu eski haline getirmeye çalışmaktadırlar. Kusura bakmamak aynı zamanda erdemli bir davranış olarak belirtilebilir.

2.2.8. Lakap Takmamak

Lakap takmak, TDK'ye (2019) göre bir kimseye onun bir özelliğini belirtecek bir ad vermek şeklinde tanımlanmıştır. Lakapların karşılığı çoğu zaman olumsuz olmakla birlikte olumlu da olmaktadır. Halk arasında insanların birbirlerine bu tarz yaptıkları çok fazla yakıştırma vardır. Bu davranış güzel bir davranış değildir. Özellikle lakaplar karşıdaki kişiyi rencide edici ve onu küçük düşürücü ise bu davranışı yapanların doğru bir şey yapmadıkları ifade edilebilir.

2.3. Türkçe Dersi Öğretim Programı

Öğretim programları ilgili derslerin yürütülmesinde, öğrencilere kazandırılacak becerilerde ve yazılacak kitaplarda dikkate alınacak unsurlar için bir çerçeve çizmektedir. Özçelik'e (1992) göre öğretim programı: "Bir dersle ilgili öğretme-öğrenme sürecinde nelerin, niçin ve nasıl olacağını gösteren bir kılavuzdur". Öğretim programı, öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir (Demirel, 2004).

Türkçe dersi öğretim programlarında Türkçe derslerinde yapılması ve öğretilmesi gereken bilgiler yer almaktadır. Ayrıca programlar Türkçe ders kitaplarının hazırlanmasıyla ilgili çerçeveyi çizmektedir. Türkçe dersi öğretim programları ilk olarak 1924 yılında hazırlanmıştır. Bu tarihten günümüze kadar toplamda 13 Türkçe dersi öğretim programı hazırlanmıştır. Öğretim programlarında 2006 programında önceki programlara göre büyük farklılıklar içeren ve daha kapsamlı bir program hazırlanmıştır. Bu programda öğrencilerin kazanımlar ve etkinlikler yoluyla dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma becerilerini geliştirmeleri, dilin imkân ve zenginliklerinin farkına vararak Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmaları hedeflendiği ifade edilmiştir (MEB, 2006: 3). Türkçe Öğretim Programı'nın (MEB,2006) genel amaçları içerisinde 'Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımalarını sağlamaktır.' ifadesi daha sonraki programlarda da belirtilmiştir. Bu amaç da çalışma konumuzu doğrudan desteklemektedir. 2006 programındaki bu anlayış daha sonraki 2015, 2017, 2018 ve 2019 programlarında da aynı şekilde devam ettirilmiştir. Son hazırlanan ve yürürlükte olan öğretim programı önceki programlara göre 2017 yılında büyük değişiklikler geçiren programın güncellenmiş hali olan 2019 Türkçe dersi öğretim programıdır. Bu program hala kullanılmaya devam etmektedir.

Bu program şu bölümlerden oluşmaktadır: "Millî eğitim bakanlığı öğretim programları, öğretim programlarının amaçları, öğretim programlarının perspektifi, değerlerimiz, yetkinlikler, öğretim programlarında ölçme ve değerlendirme yaklaşımı, bireysel gelişim ve öğretim programları, sonuç, Türkçe dersi öğretim programının uygulanması (Türkçe dersi öğretim programının özel amaçları, öğrenme öğretme yaklaşımı, ölçme ve değerlendirme yaklaşımı, uygulamada dikkat edilecek hususlar), Türkçe dersi 1-8. sınıflar ders kitabı forma sayıları ve ebatları, Türkçe dersi öğretim programının yapısı (öğretim programının yapısı, kazanımların yapısı, kazanımlar ve açıklamaları, 1. sınıf kazanım ve açıklamaları, 2. sınıf kazanım ve açıklamaları, 3. sınıf kazanım ve açıklamaları, 4. sınıf kazanım ve açıklamaları, 5.

sınıf kazanım ve açıklamaları, 6. sınıf kazanım ve açıklamaları, 7. sınıf kazanım ve açıklamaları, 8. sınıf kazanım ve açıklamaları), Türkçe dersi öğretim programı kazanım ve açıklamalar tablosu”

Bu programda öne çıkan başlıklar değerler, yetkinlikler, programın özel amaçları, öğrenme öğretme yaklaşımı, ölçme değerlendirme yaklaşımı, uygulamada dikkat edilecek hususlar, öğretim programının yapısı ve sınıf düzeylerine göre sıralanan kazanımlardır.

2.4. Türkçe Ders Kitapları

Ders kitapları öğretim programının temel amaçlarının kazandırılması, programında verilen değerlerin, dil becerileri kazanımların kazandırılması ve yıllık planlarda öğrencilere öğretilecek konuların öğretilmesinde kullanılan araçlardır. Öğretim programları çerçevesinde hazırlanan ders kitapları öğrenme etkinliklerini de içinde barındırır (Ülper,2020). Ders kitapları bir derste kullanılan ana kaynaklardır. Bunun yanında öğretmenler kendi derslerinde farklı yardımcı kaynaklarda kullanabilmektedir. Derslerde yardımcı kaynak her bölgedeki veya okuldaki öğretmenler tarafından kullanılmamaktadır. Dolayısıyla bu durum ders kitaplarının önemini daha da artırmaktadır.

Ders kitaplarının yazımı da ayrı ve önemli bir konudur. Ders kitapları son yayınlanan ve güncelliğini koruyan öğretim programlarına göre hazırlanmaktadır. Her dersin öğretim programının içeriğine göre kitapların içeriğinde bazı farklılıklar olabilmektedir. Kitaplar belirli uzmanlar tarafından dil uzmanları, alan uzmanları, program geliştirme uzmanları, ölçme değerlendirme uzmanları, görsel tasarım uzmanları, rehberlik uzmanları tarafından bir ekip olarak hazırlanmaktadır. Daha sonra hazırlanan ders kitapları Talim Terbiye Kurulu tarafından incelenmekte ve onay aldığı takdirde bu kitapların basılmasına izin verilmektedir.

Türkçe ders kitapları Türkçe dersi öğretim programlarına göre oluşturulmaktadır. Türkçe ders kitaplarının hazırlanmasında en temel unsur bütün dil becerileri kazanımlarının ders kitaplarında yer almasıdır. Bununla birlikte kitaplarda kullanılacak temalar ve metin türleri öğretim programlarında çizilen çerçeve dikkate alınarak seçilmektedir. Türkçe Dersi Öğretim programı her kitapta üç tema zorunlu olmakla birlikte sekiz temanın olması gerektiğini ön görmüştür. Metin olarak ise her temada iki okuma, bir dinleme ve bir serbest okuma olmak üzere dört metnin olması gerektiği belirtilmiştir. Metin türleri ise programda öğrencilerin sınıf seviyelerine göre ayrı ayrı düzenlenmiştir.

Türkçe ders kitaplarında metinlerle birlikte dil becerileriyle (dinleme, konuşma, okuma, yazma, dil bilgisi) ilgili etkinlikler, hazırlık çalışmaları vb. bazı çalışmalar yer almaktadır.

2.4.1. Temalar

Asıl konu veya ana konu olarak ifade edilebilir. Ayrıca tema bir metinde işlenen konunun anlamca ortaya koyduğu ana yönelimdir. Tema kavramı, konu gibi içerikle değil, daha ziyade metnin ana fikriyle, metinde verilmek istenen mesajla ilgilidir (Şahin ve Bayramoğlu, 2016). Buradan hareketle ders kitaplarındaki temaların ise tema içindeki metinlerin konu olarak ortak bir yönelim üzerinde durması ve o durumun farklı boyutlarını ifade etmesi olarak düşünülebilir.

Öğrenci odaklı bir anlayışla gerçekleştirilmesi amaçlanan Türkçe derslerinde; temalar ve temalara göre belirlenen metinler aracılığıyla etkinlik temelli bir eğitim hedeflenir (İşeri, 2020). Temalarla ilgili olarak öğretim programında bilgiler verilmiştir. Bu bilgiler dikkate alınarak hazırlanan ders kitaplarında tematik eğitim anlayışı söz konusudur (Ceran, 2017). Tematik eğitim, öğrencilerin belirli bir tema üzerinde etraflıca çalışmasını öngören bir eğitim modeli olarak ortaya çıkmıştır (Çeçen ve Çiftçi, 2011). Böylece o konuyla ilgili kapsamlı bir çalışmayla, kapsamlı bir öğrenmenin gerçekleşmesi sağlanmaktadır. Tema merkezli dil eğitiminde öğretmen ve öğrenciler belli bir konu veya metin üzerinde çalışmaktansa birkaç konu ve metni içeren bir tema çerçevesinde çalışmaktadır (Coşkun, 2005).

Ders kitaplarında her sınıf düzeyinde 8 temanın ele alınması gerektiği ifade edilmiştir (MEB, 2019). Bu 8 tema arasında Erdemler, Millî Kültürümüz ve Millî Mücadele ve Atatürk temalarının bütün seviyelerde işlenmesi zorunludur. Diğer temalar ise kitap yazarlarının kararıyla belirlenmektedir.

Ders kitapları için önerileri olarak verilen temalar: “Erdemler, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk, Birey ve Toplum, Okuma Kültürü, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Bilim ve Teknoloji, Sağlık ve Spor, Zaman ve Mekân, Duygular, Doğa ve Evren, Sanat, Vatandaşlık, Çocuk Dünyası”dır.

Bunlar arasında Erdemler, Birey ve Toplum, Duygular temalarında daha çok insani ilişkileri konu olan metinlerin yer aldığı ifade edilebilir. İnsani ilişkilerin konu alındığı metinlerle toplum için faydalı bireyler yetiştirmek için öğrencilere farkındalıklar

kazandırılabilir. Dolayısıyla bu temaların bu yönden değerlendirilmesi ve seçilecek metinlerde de bu durumların gözetilmesi gerekmektedir.

2.4.1.1. Erdemler Teması

Erdemler teması Türkçe dersi öğretim programında (MEB, 2019) ders kitaplarında yer alması gereken zorunlu üç temadan biridir. Bu nedenle diğer birçok temaya göre erdemler temasının daha önemli olduğu ifade edilebilir. Bu temayla ilgili olarak öğretim programında işlenebilecek konu önerileri verilmiştir. Bunlar “ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb.” konularıdır.

2.4.1.2. Birey ve Toplum Teması

Birey ve Toplum teması Türkçe dersi öğretim programında (MEB, 2019) ders kitapları yazarlarının tercihinine göre kullanılabilen temalardan biridir. Programda birey ve toplum temasının konu önerileri olarak “ana dili, adalet, barış, bireysel farklılıklar, çok dillilik, çok kültürlülük, dayanışma, devlet, dezavantajlı gruplar, empati, eşitlik, farklılıklara saygı, gurbet, haram, hayat becerileri, helal, hukuk, hükümet, iktidar, kardeşlik, kent kültürü, komşuluk ilişkileri, kul hakkı, kültürel farklılıklar, küreselleşme, medeniyet, meslekler, misafirperverlik, selamlaşma, siyaset, sosyal içerme, sosyokültürel farkındalık, toplumsal kurallar, vatandaşlık, zaman yönetimi vb.” verilmiştir.

2.4.1.3. Duygular Teması

Duygular teması Türkçe dersi öğretim programında (MEB, 2019) ders kitapları yazarlarının tercihinine göre kullanılabilen temalardan biridir. Programda duygular temasının konu önerileri olarak “bağışlama, beğenme, duygu yönetimi, heyecan, kaygı, kıskançlık, korku, mutluluk, özlem, sevgi, sitem, takdir etme, umut, üzüntü, veda, yalnızlık vb.” verilmiştir.

2.4.2. Metinler

Metin kendi içinde bir anlam ve anlatım bütünlüğü olan yazıların bir araya getirilmesidir (TDK,2021). Ayrıca metnin Şahin ve Bayramoğlu (2016) bilgi, duygu ve düşüncelerin çeşitli biçim, anlatım ve noktalama özelliklerine göre yerleştirildiği yapılar, Bulut (2020) ses, hece, kelime ve cümlelerin düzenli bir şekilde birleşmesinden meydana gelen ve bilgi, duygu ve düşünceleri aktaran yapılar, Karatay (2014) dile dayalı olan yapıların anlamlı, mantıklı ve bağlantılı oluşturduğu bir yapı olarak belirtmiştir.

Türkçe derslerinde dört temel dil yetisinin öğrencilere kazandırılmasında metinlerden yararlanılır. Güneş'e (2007) göre metinler: "Dinleme, okuma, yazma, konuşma, görsel okuma ve sunu gibi dil becerilerini geliştirmek için kullanılmalıdır." Metinlerin seçiminde dikkate alınması gereken unsurlar vardır. Türkçe ders kitaplarında her sınıfta 8 tema ve her temada 4 metin kullanılacaktır. Bu metinlerin 3'ü okuma 1'i dinleme/izleme metni olmalıdır. Böylece kitap bütününde toplamda 32 okuma ve dinleme/izleme metni kullanılmalıdır. Her sınıf düzeyinde 8 serbest okuma metnine yer verilmelidir. Bu metinlerle beraber ders kitabında toplamda 40 metin yer almalıdır. Metin türleri bilgilendirici, hikâye edici ve şiir olarak üç ana biçim altında toplanmıştır. Tüm kitapta yer alması gereken metin sayılarına dikkat etmek koşuluyla temalarda hangi metin türlerinin yer alacağı ders kitabı yazarının/yazarlarının isteğine bağlıdır. Metin türlerinin dengeli dağılıp dağılmadığı metin biçimlerine göre belirlenecektir. Örneğin "Bilim ve Teknoloji" temasında bilgilendirici metin daha fazla olabilir. Başka bir temada ise şiir türündeki metinlere daha fazla yer verilebilir. Ancak ilke olarak metin türlerinin temalar arasında, kitap bütününde dengeli bir şekilde dağılımının sağlanması esastır.

2.4.2.1. Bilgilendirici Metinler

Bilgilendirici metinler herhangi bir konuda bilgi verme amacı taşıyan metin yapılarıdır. Bu metinlerde herhangi bir konu hakkında detaylı bilgiler işlenir bu bilgilerin diğer bilgilerle ilişkisi çeşitli boyutlarla aktarılır. Bu yapılarda daha çok herhangi bir durumun betimlemesi yapılır. Açıklama getirilen durumlar çeşitli yapılarla daha çok açıklanmaya veya detaylandırılmaya çalışılır. Bunu sağlamak için bilgilendirici metinlerde sıklıkla düşüncüyü geliştirme yollarının kullanıldığı ifade edilebilir.

Bu metin yapılarında herhangi bir konuda bilgi verilirken çoğu zaman bu bilgilerin nesnel veya doğruluğu kanıtlanabilir bilgiler olması gerektiği düşünülmektedir. Aslında bu yapılarda bilgilerin doğruluğundan ziyade bir konuyu detaylı bir şekilde anlatma amacı vardır. Bu anlatım öznel ya da nesnel şekilde olabilir.

Türkçe dersi öğretim programında (MEB, 2019) yer alan bilgilendirici metin yapıları şunlardır: anı, biyografi, otobiyografi, blog, dilekçe, efemera, broşür, e-posta, günlük, haber metni, reklam, kartpostal, kılavuzlar, gezi yazısı, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, özlü sözler (atasözü, deyim, duvar yazıları, döviz vb.), özlü sözler (vecize, atasözü, deyim, aforizma, duvar yazıları, motto, döviz vb.), sosyal medya mesajları. Bu metinlerin sınıf seviyelerine uygunluğu değişmektedir. Bu durum da programda ifade edilmiştir.

Bilgilendirici metinlerin anlatım yapısı ve tarzı bu metin yapılarında bilgileri analiz ederken de farklı durumlara başvurulması gerektiği de ortaya çıkmaktadır. Örnek olarak bu yapılarda önemli görülebilecek bilgiler diğer metin yapılarından farklıdır. Bunun temel nedeni bilgilendirici metinlerin anlatım şekilleridir.

2.4.2.2. Öyküleyici Metinler

Öyküleyici (hikâye edici) metinler olay örgüsü etrafından şekillenen metin yapılarıdır. Bu metinlerde merkezde bir olay vardır. Bütün yaşananlar bu olaylarla bağlantılı ve ilişkili şekilde ilerler. Bu metin yapılarında olayların dışında yer-mekân, zaman, kahramanlar önemlidir ve bu unsurlarla bir bütün olarak öyküleyici metin yapıları meydana gelmektedir. Dolayısıyla olaylarla birlikte diğer unsurların etkileşimi bu metin yapılarında çok önemlidir.

Türkçe dersi öğretim programında (MEB, 2019) yer alan öyküleyici metin yapıları şunlardır: çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal, efsane, destan, mizahi fıkra, roman tiyatrosu. Bu metinlerin sınıf seviyelerine uygunluğu değişmektedir. Bu durum da programda ifade edilmiştir.

Programda öyküleyici metinlerle ilgili on farklı metin yapısı verilmiştir. Bunların her birinin diğerinden farklı özellikler taşıdığı ifade edilebilir. Bunlar arasında en belirgin fark metinlerin bazılarının gerçek hayatla ilişkisi varken bazılarının gerçek hayatla herhangi bir ilişkisi yoktur. Bu metinlerin gerçeklikle ilişkisi ya da gerçek dışı olması ele alınan olayda, zamanda, mekânda ve kahramanlarda görülebilir.

Öyküleyici metinlerin anlatım yapısı ve tarzı, bu metin yapılarında bilgileri analiz ederken farklı unsurların değerlendirilmesini gerektirir. Örneğin öyküleyici metinlerde önemli bilgiler diğer metin yapılarından farklıdır. Bunun temel nedeni öyküleyici metinlerin anlatım şeklidir.

2.4.2.3. Şiir

Şiir yapısındaki metinler hem iç hem de dış yapıları itibarıyla diğer metin türlerine göre büyük farklılıklar taşımaktadır. Dış yapısıyla ilgili olarak şiir yapısındaki birçok metnin daha içeriğini okumadan onun şiir olduğu anlaşılmaktadır. Bunun nedeni birçok şiirin ikilikler, üçlükler, dörtlükler ve beşlikler halinde yazılmasıdır. İç yapısıyla ilgili olarak bir şiirde edebi, sanatsal, musikili bir anlatım olması şiirin estetiği ve güzeli öne çıkarması onu diğer metin yapılarından oldukça farklı bir noktaya taşımaktadır. Şiir insanların duygusal yönüne hitap eder. Şiir bunu tam olarak kullandığı edebi sanatlarla, ahenk unsurlarıyla, kafiyesiyle ve redifiyle sağlar. Sözlüklerde olsun poetikalarda olsun şiir tanımında en çok karşılaşılan kavramlar, musiki, ahenk ve imgedir (Üründü, 2011).

Türkçe dersi öğretim programında (MEB, 2019) yer alan şiir metin yapıları şunlardır: mânî, ninni, şarkı, türkü, şiir, tekerleme, sayısmaca, bilmece. Bu metinlerin sınıf seviyelerine uygunluğu değişmektedir. Bu durum da programda ifade edilmiştir.

2.4.3. Hazırlık çalışmaları

Hazırlık çalışmaları Türkçe ders kitaplarında işlenecek konulara hazırlık yapmak için yapılan çalışmalardır. Bu çalışmalarda öğrencileri metni okumaya hazır hale getirmek amaçlanır. Hazırlık çalışmalarında öğrencilere sorular sorularak onların konu hakkında beyin fırtınası yapmaları sağlanmaktadır. Böylece öğrenciler konu hakkında ne bildiklerini görebilmekte ve bilmediklerini de diğer arkadaşlarının verdikleri cevaplarla veya öğretmenin verdiği doğru cevaplarla öğrenme fırsatı edinebilmektedir.

Bu çalışmalar öğrencilerin metindeki bilgilerle kendi yaşamları arasında bağlar kurmaları için de önemli görülmektedir. Bunun yanında bu çalışmalarla öğrenciler okuyacakları ve dinleyecekleri metindeki bilgileri daha iyi yapılandırabilir ve daha iyi anlayabilir. Hazırlık

alışmalarının bazılarında verilen deyim ve atasözleriyle öğrencilerin söz varlığı geliştirilebilir. Burada deyim ve atasözü kullanılması öğrencilerin bilmedikleri deyim ve atasözlerini öğrenmeleri için bir fırsat olabilir.

Hazırlık çalışmalarının altında ise metni okuma sürecini düzenlemeleri için öğrencileri yönlendirici ifadeler yer almaktadır. Bu ifadelerin aynı zamanda okuma ve dinleme kazanımlarıyla da ilişkili olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla bu ifadeler metni okurken öğrencilerin hem doğru bir teknik kullanmalarına yardımcı olmakta hem de onların öğretim programının ön gördüğü kazanımları edinmeleri sağlanmaktadır.

2.4.4. Etkinlikler

Ders kitaplarında metindeki bilgilerin daha iyi öğretilmesi ve bilgilerin daha iyi yapılandırılması için metin okunduktan sonra metinle ve konuyla ilgili etkinlikler yer almaktadır. Etkinliklerde temel amaç öğrencilerin metindeki önemli bilgileri tespit etmelerini ve onları yazmalarını sağlamaktır. Ayrıca etkinlikler aracılığıyla öğrencilere konu öğretimi yapılmakta ve öğretim programında yer alan kazanımlar öğretilmektedir. Bu etkinlikler dinleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi beceri alanlarına göre hazırlanmaktadır. Dolayısıyla etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin birçok becerisi aynı anda geliştirilmektedir.

Etkinliklerde genel olarak metinle ilgili sorular (açık uçlu, kısa cevaplı, boşluk doldurma, eşleştirmeli, doğru yanlış, çoktan seçmeli), bulmacalar, resim ve görselleri yorumlama, deyim ve atasözlerini yorumlama, metin yazma, metin tamamlama, araştırma yazısı yazma, söz varlığı öğretimi yapma, neden sonuç, amaç sonuç, karşıtlık ilişkilerini sorgulama, empati kurdurma, değerlendirme, canlandırma, çizim veya resim yaptırma, dilbilgisi unsurlarını tespit etme, sunum yaptırma, görselleri eşleştirme, kaynakça gösterme gibi bilgilerin ve konuların öğretimi yapılmaktadır. Bu etkinliklerdeki çeşitlilik ve etkinliklerin türleri işlenen konulara göre değişmektedir.

Etkinlikler bölümünde aynı zamanda konularla ilgili hatırlatıcı ve öğretici bilgiler verilmektedir. Konularla ilgili verilen hatırlatıcı ve öğretici bilgiler konunun tekrar tekrar öğretilmesi ve bilgilerin daha kalıcı olması için önemlidir.

Konuyla ilgili etkinlikler her ne kadar ders kitaplarına göre yapılırsa da öğretmen konuyla ilgili daha farklı etkinlikler yapabilmektedir. Örneğin konuyla ilgili gerçek nesneleri sınıf

ortamına getirme ve konuyla ilgili öğrencilerin gerçek yaşam deneyimleri kazanması için onlarla gezi düzenleme.

2.5. İlgili Araştırmalar

Karakuş (2010) araştırmasında Türkçe ders kitapları için belirlenen 14 tema içinde 12-14 yaş seviyesine göre kaynak metinler bulmayı amaçlamıştır. Bu amaçtan yola çıkarak önce Millî Eğitim Bakanlığında Yayınlar Dairesi Başkanlığının arşivinde araştırma yapılmıştır. Burada 1945 ile 2006 yılları arasındaki bütün ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitapları taranarak ders kitaplarında yer alan metinler hakkında bilgi edinilmiştir. Bu taramadan ders kitapları hazırlanırken seçilen metinlerin hep belli dönemlere ve belli yazarlara ait olduğu sonucu çıkarılmıştır. Daha sonra değerlendirilecek eserler ve bu eserlerin yazarları hakkında bilgilere yer verilmiş ve bu metinlerden örnekler koyulmuştur. Metinlerle ilgili olarak 30 uzmandan görüş alınmış ve metinler yeniden şekillendirilmiştir. III. yüzyıldan XVII. yüzyıl arasında Türk Edebiyatında önemli olan doğu ve Türk klasiklerine ait 13 eser tezin konusu içine alınmıştır. Bunlar arasından temalara göre uygun olan metinler seçilmiş ve 14 tema için 53 metin tespit edilmiştir. Bu metinler için uzman görüşleri alınmış ve kapsam geçerliliği sağlanmıştır. Daha sonra kazanımların yüzde ve frekans analizleri yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda Türkçe ders kitaplarında kullanılmak için hazır halde verilmiş 53 kaynak metin sunulmuştur.

Borazan (2010) araştırmasında ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının hem yapılandırmacı yaklaşıma uygun olması hem de edebi yönden zengin metinlerden oluşturulması amaçlanmıştır. Bu çalışmada Türkçe ders kitapları incelenmiş, nasihatname ve vasiyetname türleri kullanılarak yeni metin önerilerinde bulunulmuştur. Bu çalışmada eski Türk edebiyatı ve Türk halk edebiyatı ürünlerinden nasihatname ve vasiyetname özelliği gösterenler incelenmiştir. Bu eserlerden ikinci kademe Türkçe ders kitaplarına uygun olacak şekilde metin önerilerinde bulunulmuştur. Metinler yapılandırmacı eğitim yaklaşımına ve uygulanan programa uygun olarak oluşturulmuştur. Daha sonra bu metinlere etkinlikler yapılmıştır. Bu etkinlikler oluşturulurken öğrenci seviyesine uygunluğa, davranışa dönük etkinlikler olmasına, Türkçe dersinin özel amaçlarına hizmet etmesine dikkat edilmiştir.

Kurtlu (2013) araştırmasında klasik Türk edebiyatı metinlerinin sekizinci sınıf Türkçe dersi millî kültür teması çerçevesinde öğretilbilirliği incelenmeye çalışmıştır. Çalışmada

durum çalışması modeli kullanılmıştır. Klasik Türk edebiyatından doküman analiziyle elde edilen verilerle Türkçe Dersi Öğretim Programı'na uygun 4 metin ve toplam 65 etkinlik oluşturulmuş ve millî kültür teması çerçevesinde örnek bir ders içeriği hazırlanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu, klasik Türk edebiyatına yönelik tutum ölçeği, klasik Türk edebiyatı başarı testi ve klasik Türk edebiyatı metinleriyle hazırlanan ders içeriği kullanılmıştır. Araştırma sonunda başarı testi ön test-son test aritmetik ortalamasının anlamlı düzeyde farklılaştığı, öğrencilerin klasik Türk edebiyatına ilişkin olumlu bir tutum geliştirdikleri ve olumlu görüş bildirdikleri, ders içeriğindeki etkinliklerin öğrenciler tarafından gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuçtan hareketle araştırmanın uygulama şartları dâhilinde başarılı sonuç verdiği ve gelecekteki çalışmalara rehberlik edebileceği ifade edilmiştir.

Gülen Canlı (2014) araştırmasında sekizinci sınıf Türkçe derslerinde klasik Türk edebiyatı metinlerinin öğretilirliği incelenmiştir. Çalışmanın amacı sekizinci sınıf öğrencilerinin klasik Türk edebiyatı metinleriyle tanışmasını, eserlerin edebî yönünü, dil-üslup özelliklerini ve kültürünü oluşturan unsurları tanımasını, estetik zevk kazanmasını ve söz varlığını zenginleştirmesini sağlamaktır. Çalışmada, durum çalışması modeli kullanılmıştır. Klasik Türk edebiyatı metinleri, doküman incelemesi tekniğiyle incelenmiş, elde edilen verilerle Türkçe Dersi Öğretim Programı'na uygun dört metin ve toplam 48 etkinlik oluşturularak 'doğa ve evren' teması çerçevesinde örnek bir çalışma hazırlanmıştır. Çalışmadan seçilen bir metin, iki ortaokulda toplam 19 sekizinci sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Uygulama öncesinde ve sonrasında (ön test-son test) başarı testi ile tutum ölçeği kullanılmıştır. Çalışma sonunda öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda sekizinci sınıf öğrencilerinin klasik Türk edebiyatının genel özelliklerini kavradığı, belirlenen kazanımları edindiği tespit edilmiştir. Ayrıca tutum ölçeğinde ve yapılan görüşmelerde de olumlu sonuçlara ulaşılmıştır.

Karabulut (2015) araştırmasında ilköğretim II. kademe 7. sınıf Türkçe dersinde klasik Türk edebiyatı metinlerinin öğretilirliğini incelemeyi amaçlamıştır. Ayrıca çalışmada öğrencileri klasik Türk edebiyatı dünyasıyla tanıştırmak, bu dönemin dil ve üslup özelliklerini, kendine has kurallarından bazılarını öğrencilere kavratmak amaçlanmıştır. Çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasından yararlanılmıştır. Çalışmada klasik Türk edebiyatı metinleri doküman inceleme tekniği ile incelenmiş daha sonra Türkçe Dersi Öğretim Programına göre biri dinleme metni olmak üzere toplamda 4 metin hazırlanmıştır. Metinlere bağlı olarak toplamda 40 tane etkinlik "Duygular teması" çerçevesinde ele alınarak

hazırlanmıştır. Çalışma için hazırlanan 4 metin Erzurum merkezindeki iki farklı okulda 41 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulama öncesinde ve sonrasında (ön test-son test) klasik Türk edebiyatına yönelik olarak başarı testi ile tutum ölçeği öğrencilere uygulanmıştır. Çalışma sonunda bütün öğrencilerle birebir görüşmeler yapılmış; görüşmelerden, tutum anketinden ve başarı testlerinden elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Hazırlanan 4 metnin uygulama süreci sonunda tema sonu değerlendirme çalışmalarını takiben klasik Türk edebiyatı başarı testi öğrencilere tekrar uygulanmış ve öğrencilerin istenilen kazanımlarını edindikleri görülmüştür.

Ertunç (2016) araştırmasında Yunus Emre'nin Risâletü'n-Nushiyye'sindeki ahlaki değerleri incelemiştir. Araştırmada Yunus Emre gibi şairleri çağları aşmış bir tasavvuf şairinin ahlaka verdiği önemi bizzat kendi eseriyle gözler önüne sermek, ahlak kavramının Yunus Emre tarafından nasıl ele alındığını tespit etmek ve Yunus'un sadece ahlaki değerlere ayırdığı Risalesi'ne dikkat çekebilmek amaçlanmıştır. Araştırma, Yunus Emre'nin Risalesi'nde geçen ahlaki olgular çerçevesinde şekillenmiş ve bu ahlaki ilkelerin geçtiği beyitlerin müstakil başlıklar altında paylaşılmasıyla oluşmuştur. Dolayısıyla bu araştırma Yunus Emre'nin kendi eserleri başta olmak üzere ve ahlak alanındaki kitap, makale ve tezler ayrı ayrı incelenerek ve bu materyallerden yararlanılarak hazırlanmıştır. Araştırmanın sonucunda Risaletü'n-Nushiyye, zor zamanlarda dahi insanların ahlaki ilkelerden vazgeçmemesi gerektiğini anlatan en önemli eserlerden biri olduğu görülmüştür. Yunus Emre, ahlakın toplum açısından ne denli önemli bir haslet olduğunu bildiği için bu eserinde kötü ile iyi olanın çatışmasını gözler önüne sermiştir. O, İslam ahlakını baz alarak eserindeki iyilik ve kötülük kavramını buna göre belirlemiştir.

Korucu (2016) araştırmasında klasik Türk edebiyatı metnlerinin altıncı sınıf Türkçe dersi “Duygular” teması çerçevesinde kullanılabilirliğini araştırmıştır. Çalışma klasik Türk edebiyatı metinleriyle hazırlanan Türkçe dersinin altıncı sınıfta duygular temasının öğretilmesinde öğrencilerin akademik başarılarına, tutumlarına ve öğrenci görüşlerine etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Karma araştırma desenlerinden keşfedici desenin kullanıldığı bu çalışmada süreç, öncelikle nitel aşama ile başlamış, ardından nicel aşamaya geçilmiştir. Uygulama öncesinde ve sonrasında yapılan tutum ölçeği sonuçları ise gerçekleştirilen uygulamanın öğrencilerin klasik Türk edebiyatına karşı tutumlarında olumlu değişiklikler meydana getirdiğini göstermektedir. Uygulama sonrasında öğrencilerle yapılan görüşmeler de tutum ölçeğinden elde edilen sonuçlarla paralellik göstermektedir. Öğrencilerin araştırmacı tarafından hazırlanan Türkçe dersi içeriğine diğer Türkçe derslerinden daha çok ilgi duyduğu ve benzer şartlarda sunulacak klasik Türk edebiyatı metnlerinin Türkçe dersinde yer almasını istediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yenen Avcı (2017) araştırmasında temaların öğretiminde Aşık Veysel'in şiirlerinde nasıl yararlanılabileceğini araştırmıştır. Bu çalışmada Âşık Veysel'in şiirleri Türkçe Öğretim Programı'nda belirtilen tema ve alt temalar çerçevesinde incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda öncelikle çocukların sevebileceği şiirlerin nitelikleri üzerinde durularak şiirlerin bu ölçütlere uygunluğu araştırılmıştır. Ayrıca bu şiirlerde hangi tema ve alt temaların işlendiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Veriler, Doğan Kaya tarafından hazırlanan ve şairin bütün şiirlerini ihtiva eden “Âşık Veysel” (2011) isimli eserden hareketle elde edilmiştir. Araştırma sonucunda Âşık Veysel'in şiirlerinin Türkçe Öğretim Programı'nda belirlenen temaların bütünü (%100), alt temaların ise büyük bir çoğunluğunu (%73.73) destekleyecek, şiir eğitime ve sevgisine katkıda bulunacak bir özellik sergilediği görülmüştür.

Açikel (2018) araştırmasında Yunus Emre'nin “Divân”ı ve “Risâletü'n-Nushiyye”sindeki “değerler eğitimi unsurları” tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmada kaynak olarak Mustafa Tatcı'nın hazırlamış olduğu, h yayınları tarafından yayımlanan “Yunus Emre Divân-ı İlâhiyât” eseri kullanılmıştır. Çalışmanın giriş kısmında Yunus Emre hakkında bilgiler vardır. Birinci bölüm, değerler eğitimi kavramlarını açıklamaya yönelik araştırmalardan oluşturulmuştur. İkinci bölümde ise bulgulara yer verilmiş, Yunus Emre'nin eserlerindeki değerler eğitimi unsurlarının tespitine gidilmiştir. Eserlerdeki bulunan değerler, sözlük anlamları dikkate alınarak yorumlanmıştır. Bu değerlerin yer aldığı beyit ve dörtlülükler bir kompozisyon bütünlüğü oluşturacak şekilde işlenmiştir. Değerler, alfabetik sıraya göre verilmiştir. Sonuç kısmında araştırmanın bulgularından yola çıkarak Yunus Emre'nin bu değerleri işlemedeki amaçlar, bu değerleri ele alış şekli ve bu değerlerle topluma vermek istediği mesajların neler olduğu değerlendirilmiştir.

Öztürk (2019) araştırmasında Yunus Emre'nin eserlerini eğitsel iletiler bakımından incelemeyi amaçlamıştır. Eserlerde yer alan iletiler nitel araştırma yöntemi kullanılarak, içerik analizi ve doküman incelemesi yapılarak tespit edilmiştir. Yunus Emre'nin eserlerinde toplam 407 eğitsel ileti tespit edilmiştir. Bu eğitsel iletilerin amaçlarına göre 302 tanesi kişisel gelişimi desteklemeye, 35 tanesi toplumsal gelişimi desteklemeye, 15 tanesi evrensel düşüncenin gelişimini desteklemeye, 52 tanesi dini gelişimi desteklemeye, 3 tanesi ise ulusal düşüncenin gelişimini desteklemeye yönelik iletilerdir. En çok tespit edilen eğitsel iletiler “Kişisel Gelişimi Destekleyen İletiler” en az tespit edilen ise “Ulusal Düşüncenin Gelişimini Desteklemeye Yönelik İletiler” dir. Araştırmada Yunus Emre'nin eserlerinin çocukların eğitilmesi, güzel ahlak üzere yetiştirilmesi noktasında gerek anne-babalar gerek eğitimciler tarafından istifade edilebileceği belirtilmiştir.

Günay (2020) araştırmasında halk şairlerinin işledikleri temalarla Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan temaların örtüşme durumu incelenmiştir. Çalışmada ilk olarak, Halk Edebiyatı sanatçılarından seçilen on üç kişilik örneklem grubunun işledikleri temalarla ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Sonrasında ise çalışmanın diğer ögesini oluşturan Türkçe Öğretim Programı'nda belirlenen temalar üzerinde durulmuştur. Tematik yaklaşım temele alınarak hazırlanan Türkçe Öğretim Programı incelenerek önerilen tema ve konular listelenmiştir. Çalışma, nitel araştırma modelinde betimsel tarama yöntemi kullanarak yapılmıştır. Halk şairlerinin şiirlerindeki temel temalar ve yardımcı temalar, Türkçe Öğretim Programı'ndaki temalarla karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmada halk şairlerinin işledikleri temaların Türkçe Öğretim Programı ile örtüştüğü, üç temada ise örtüşme sağlanamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma neticesinde halk şairlerinin şiirlerinin ders kitaplarına alınmasının faydalı olacağı, öğrencileri zenginleştireceği tespit edilmiştir.

Şen (2021) araştırmasında Yunus Emre Divanında birlik düşüncesini araştırmıştır. Çalışmada İslâm din ve tasavvufunun temel ilkesi olan tevhîd/birlik anlayışı, Yunus Emre'nin Divan'ında ilim, aşk, mürşid, derviş ve toplum bağlamında ele alınmıştır. Çalışmada Birlik anlayışının derviş-mürşid-aşk- ilim ve toplum bağlamında ele alınmasının nedeni Hz. Yunus'un bu kavramlara verdiği mânâ itibarıyla olduğu ifade edilmiştir. Hak aşkı Yunus'u mürşidine götürmüş, beyitlerinde belirttiği üzere mürşidine tam bir bağlılık göstererek nihâyetinde seyr-u sülûkunu tamamladığı bildirilmiştir. Ona göre alemin birlik içinde olduğu, dolayısıyla Hz. Yunus'un önce birey olarak kendisi yetkinliğe ulaştığı ve "Allah'ın Birliğini bilen" anlamında "Âdem" olduğu ifade edilmiştir. Hak ve hakikat içeren şiirlerini kemâlatını tamamladıktan sonra toplumun ve tüm insanlığın birliği ve dirliği için söylemiştir. Aslında o, Allah'ın Birliği konusunu bir terminoloji kavramı olmaktan çıkarıp, hayata, topluma ve insanlığa taşıdığı belirtilmiştir.

Yılmaz ve Eskimen (2021) araştırmasında Yunus Emre'nin Türk dili ve edebiyatı derslerinde nasıl anlatılacağını araştırmıştır. Bu çalışmada, Yunus Emre'nin öğretileri ve bunların Türk dili ve edebiyatı dersi kapsamında film yoluyla aktarımı ele alınmıştır. Buna bağlı olarak çalışmanın amaç ve kapsamını değerler eğitimi bağlamında, Türk dili ve edebiyatı dersinde kullanılabilir bir materyal olarak Yunus Emre: Aşkın Sesi sinema filmi oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden "doküman incelemesi" kullanılmıştır. Çalışmada kök değerlerin "Yunus Emre: Aşkın Sesi" filminde işlenme durumuna bakılmıştır. Çalışmanın sonucunda filmde kök değerlerden adalet dışında diğer değerlerin en

az bir kez işlendiği tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda Türk dili ve edebiyatı dersinin film gibi etkinliklerle ilişkilendirilerek ele alınmasının önemli olduğu ifade edilmiştir.

Başoğlu (2021) araştırmasında 1960-2020 yılları arasında Yunus Emre'yi anlatan çocuk kitaplarını belirlemiş ve bu anlatımın nasıl gerçekleştirildiğini değerlendirmiştir. Yunus Emre menkıbelerinin ve şiirlerinin eserlerde nasıl yer bulduğunu yedi kitap üzerinden sunmuştur. Doküman incelemesi yapılarak elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırmada incelenen Yunus Emre'yi anlatan çocuk kitaplarının hepsinde Yunus Emre dünyaya geldiğinde Anadolu halkının içinde bulunduğu zor şartlara, yoksulluğa değinildiği görülmüştür. Yunus Emre'nin Hacı Bektaş-i Veli'nin kapısında bulamadığı himmeti Tapduk Emre'de bulması ve onun talebesi olması tüm kitaplarda işlenmiştir. Kitaplarda Yunus Emre'nin en çok bilinen şiirlerine yer verilmiştir. Yunus Emre'nin menkıbevi hayatı çocukların dikkatini çekecek şekillerde sunulmuştur. Kitaplarda Yunus Emre'nin insan sevgisi işlenmiştir. Kitapların çoğunda Risaletü'n Nushiyye hakkında bilgi verilmiş, Yunus Emre felsefesi aktarılmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, çalışma grubuna, verilerin toplanmasına ve toplanan verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma nitel bir araştırmadır. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseniyle yapılmıştır. Durum çalışmasında amaç var olan durumu olduğu gibi ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Çalışmada var olan bir durumun betimlemesi yapılmıştır. Bir durumu meydana getiren ayrıntıları tanımlamak, bir duruma ilişkin olası açıklamaları geliştirmek ve bir durumu değerlendirmek amacıyla bu araştırma yöntemi kullanılabilir (Gall, Gall ve Borg, 2007). Araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyalin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada Yunus Emre Divanı'ndaki hoşgörü anlayışını içeren şiirlerin Türkçe ders kitaplarındaki temalarda kullanılabilirliğini belirlemek için Yunus Emre Divanı ve Erdemler, Birey ve Toplum, Duygular temaları incelenmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Bu analizde amaç elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada araştırmacı incelediği kaynaklardan ve verilerden edindiği bilgileri bütünleştirerek yorumlamıştır.

3.2. Araştırma Nesnesi

Araştırmada, araştırma nesnesi olarak Yunus Emre Divanı seçilmiş. Divandaki beyitler detaylı olarak incelenmiştir. Bu incelemeler hoşgörü değerine göre yapılmıştır. Daha sonra ikinci karşılaştırma Türkçe dersi öğretim programındaki Erdemler, Birey ve Toplum, Duygular temalarına göre yapılmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyalin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada veriler Yunus Emre Divanı'nı ve Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndan (MEB, 2019) temin edilmiştir. Araştırmada öncelikle bu kaynaklara ulaşılmıştır. Yunus Emre Divanı'ndaki toplam 457 şiir, 3303 beyit ve 186 dörtlük incelenmiştir. Daha sonra Yunus Emre Divanı'ndaki hoşgörü değerini içeren beyitler ve dörtlükler tespit edilmiştir. Bu beyit ve dörtlüklerin Türkçe Dersi Öğretim Programı'na (MEB, 2019) göre verilen temalardan hangilerine uygun olduğuna bakılmıştır. Daha sonra Erdemler, Duygular, Birey ve Toplum temalarının konu önerileri tespit edilmiş ve Divan'daki hoşgörü değerini anlatan beyit ve dörtlüklerle karşılaştırılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde veriler özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Verilerin analizinde ilk olarak Yunus Emre Divanı değerlendirilmiştir. Divanda yapılan değerlendirme sonucunda hoşgörü değerini işleyen 73 beyit, 1 dörtlük tespit edilmiştir. İlk olarak bunlar hoşgörü değerinin alt başlıkları olan “değer vermek, anlayışlı olmak, alay etmemek, affedici olmak, uyumlu olmak, tahammül etmek, kusura bakmamak, lakap takmamak” göre sınıflandırılmıştır.

Daha sonra hoşgörü değerini işleyen beyitler ve dörtlükler Türkçe Dersi Öğretim Programındaki (MEB, 2019) temalarla karşılaştırılmıştır. Bu temalardan Erdemler, Birey ve Toplum, Duygular temalarının Divan'daki hoşgörü değerini içeren beyit ve dörtlükleri işlemek için uygun olduğu görülmüş ve bu temalardaki konularla beyitler ilişkilendirilmiştir.

Türkçe Dersi Öğretim Programında (MEB, 2019) Erdemler temasının konu önerileri “ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb.” olarak verilmiştir. Bu konulardan “sevgi, merhamet, saygı, paylaşma, hoşgörü, alçakgönüllülük, sabır, gönül kırmamak, dürüstlük” konularıyla divandaki beyit ve dörtlükler eşleştirilmiştir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2019) Birey ve Toplum temasının konu önerileri “ana dili, adalet, barış, bireysel farklılıklar, çok dillilik, çok kültürlülük, dayanışma, devlet, dezavantajlı gruplar, empati, eşitlik, farklılıklara saygı, gurbet, haram, hayat becerileri, helal, hukuk, hükümet, iktidar, kardeşlik, kent kültürü, komşuluk ilişkileri, kul hakkı, kültürel farklılıklar, küreselleşme, medeniyet, meslekler, misafirperverlik, selamlaşma, siyaset, sosyal içerme, sosyokültürel farkındalık, toplumsal kurallar, vatandaşlık, zaman yönetimi vb.” olarak verilmiştir. Bu konulardan “eşitlik, kul hakkı, farklılıklara saygı” konularıyla Divan'daki beyitler eşleştirilmiştir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2019) ‘Duygular’ temasının konu önerileri “bağışlama, beğenme, duygu yönetimi, heyecan, kaygı, kıskançlık, korku, mutluluk, özlem, sevgi, sitem, takdir etme, umut, üzüntü, veda, yalnızlık vb.” olarak verilmiştir. Bu konulardan “bağışlama” konusuyla divandaki beyitler eşleştirilmiştir.

3.5. Araştırmanın Geçerliliği

Nitel araştırmalarda geçerlilik araştırmacının araştırdığı olguyu doğru, olabildiğince yansız gözlemlemesi anlamına gelir (Kirk ve Miller; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmada Yunus Emre Divanı'ndaki beyit ve dörtlükler Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Erdemler, Birey ve Toplum, Duygular temalarıyla eşleştirilmiştir. Böylece Divan'daki beyit ve dörtlüklerin doğru temalarla eşleşmesi sağlanmıştır. Ayrıca bu eşleştirmeler ve seçimler sırasında yansız davranmaya gayret edilmiştir.

Araştırmada Miles ve Huberman'ın (1994) iç geçerliği sağlama kriterleri dikkate alınmıştır. Bu süreçte iç geçerliliği sağlamak için araştırma verileri ortama bağlı olarak tanımlanmıştır. Bulgular tutarlıdır ve bulgular içinde çelişen veriler yoktur. Elde edilen bulgular araştırmanın kavramsal çerçevesiyle uyumludur. Kavramsal çerçeve veri toplama sürecinde araştırmacıya rehber olmuştur. Araştırmanın bulgularından yola çıkarak yapılan tahminler verilerle uyumludur.

Araştırmanın dış geçerliliğini sağlamak adına araştırma sonuçlarının genellenebilirliğine bakılması gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmanın dış geçerliliğini şu açıdan sağlamak mümkündür. Bu araştırmadaki çıktılar Yunus Emre Divanı'ndaki hoşgörüyü işleyen beyit ve dörtlükler kapsamında ve bu dörtlüklerin Erdemler, Birey ve Toplum, Duygular temalarındaki konularla ilişkileri kapsamında genellenebilir.

Araştırmada Miles ve Huberman'ın (1994) dış geçerliği sağlama kriterleri dikkate alınmıştır. Araştırma sonuçları araştırma sorularıyla tutarlıdır. Araştırma bulguları başka araştırmalarla test edilebilir ve aynı sonuçları verecektir.

3.6. Araştırmanın Güvenilirliği

Güvenilirlik bir çalışmaya hata karışıp karışmadığı ile ilgili bir durumdur. Eğer çalışmaya hata karışmışsa çalışmanın güvenilirliği zarar görür. Güvenilirliğin araştırma sonuçlarının inandırıcılığı açısından önemli olduğu ifade edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu araştırmada dış güvenilirliği sağlamak için araştırmanın veri kaynakları açık bir şekilde tanımlanmıştır. Aynı zamanda bu süreçte verilerin elde edildiği ortamlarda açık şekilde belirtilmiştir. Araştırmanın kavramsal çerçevesi detaylı şekilde ifade edilmiş bu durum benzer araştırmalarda benzer sonuçlara ulaşabilmeyi de sağlamaktadır. Verilerin toplanma ve verilerin analizi süreci detaylı şekilde açıklanmıştır. Hangi dokümanların kullanıldığı, bunlara nasıl erişildiği, bunların nasıl incelendiği, nelere göre bir sınıflama yapıldığı, incelenen unsurların nelerle karşılaştırıldığı ve ilişkilendirildiği, bunların nasıl sunulduğu açıklanmıştır. Dolayısıyla benzer araştırma yapacaklar için araştırmayla ilgili bütün boyutlar detaylı şekilde betimlenmiştir.

Araştırmanın iç güvenilirliğini sağlamak için öncelikle bulgular kısmında ulaşılan veriler doğrudan, yorum katılmadan ham halde bulgular kısmında sunulmuştur. Böylece okuyucuların kendi araştırmalarında ulaştıkları sonuçları doğrudan bu araştırmanın sonuçlarıyla karşılaştırma imkânları da oluşmuştur. Araştırmacı, araştırma sürecindeki kendi konumunu detaylı şekilde ifade etmiştir. Veriler araştırma amacına ve sorularına uygun şekilde toplanmıştır. Verilerin analizinde yanlış anlaşılmalara ve yanlış aktarılan durumlar verilerin içinden ayrıştırılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma verilerinin analizine ilişkin bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Bulgular araştırma sorularına göre incelenmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde “Yunus Emre Divanı’ndaki hoşgörü değerini içeren beyitler hangileridir?” alt problemine cevap aranmıştır. Bu alt problemle ilgili olarak Yunus Emre’nin hoşgörü değerini içeren beyitler Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1. *Hoşgörü Değerini İçeren Beyitler*

Hoşgörü değerinin alt başlıklar	Beyit numaraları	Toplam
1. Değer vermek	54/3, 91/5, 96/6, 103/5, 122/8, 130/8, 131/5, 137/7, 141/4, 166/1, 179/2, 279/14, 293/3, 299/3, 299/5, 327/7, 335/12, 338/3, 366/6, 366/7, 380/4, 410/4.	22
2. Anlayışlı olmak	29/4, 86/7, 140/6, 159/1, 237/3, 299/4.	6
3. Alay etmemek	20/7, 35/4, 114/4, 142/4, 150/5, 398/7.	6
4. Affedici Olmak	13/1, 13/2, 13/3, 13/4, 13/5, 13/6, 13/7, 69/8, 79/1, 79/2, 111/2, 121/7, 121/8, 250/1, 333/1, 333/2, 365/3, 377/1, 399/5, 402/4, 403/4, 412/11, 412/12.	23
5. Uyumlu Olmak	1/8, 42/2, 99/8, 382/4.	4
6. Tahammül Etmek	68/7, 71/9, 159/4, 182/3, 263/2, 295/23.	6
7. Kusura Bakmamak	5/4, 95/9, 99/2, 109/5, 131/4, 167/1, 374/6.	7
8. Lakap Takmamak	-	-
Toplam	-	74

Tabloda Yunus Emre Divanı’ndaki hoşgörü değerini içeren beyitler ve bu beyitlerin hoşgörü değerinin hangi alt başlıklarıyla ilgili olduğu gösterilmiştir. Hoşgörü değeriyle ilişkili toplam 73 beyit ve 1 dörtlük tespit edilmiştir. Ayrıca tabloda hoşgörü değerinin alt başlıkları değer vermek, anlayışlı olmak, alay etmemek, affedici olmak, uyumlu olmak, tahammül etmek, kusura bakmamak, lakap takmamak başlıklarıyla divandaki beyitler karşılaştırılmıştır. Hoşgörü değerinin alt başlıklarıyla beyitler ilişkilendirildiğinde değer vermekle 22, anlayışlı olmakla 6, alay etmemekle 6, affedici olmakla 23, uyumlu olmakla 4, tahammül etmekle 6, kusura

bakmamakla 7 beyit ilişkilendirilmiştir. Lakap takmamak alt başlığıyla ilişkili bir beyit tespit edilememiştir.

Değer vermek alt başlığıyla ilişkili olan beyitler “54/3, 91/5, 96/6, 103/5, 122/8, 130/8, 131/5, 137/7, 141/4, 166/1, 179/2, 279/14, 293/3, 299/3, 299/5, 327/7, 335/12, 338/3, 366/6, 366/7, 380/4, 410/4” numaralı beyitlerdir. Bu beyitler numaralarıyla sırasıyla aşağıda gösterilmiştir.

*“Gir gönüle bulasın Tûr sen ben dimek defterin dür
Key güher er gönlinedür sanma ki ol ‘ummândadur”*
(54/3)

*“Yunûs Emre dir hoca gerekse var bin hacca
Hepisinden eyüce bir gönüle girmekdür”*
(91/5)

*“Dervîş Yûnus sen dahı incitme dervîşleri
Dervîşlerün du’ası kabûl olağan olur”*
(96/6)

*“Gelün taşuk idelüm işi kolay tutalum
Sevelüm sevillelüm dünyâ kimseye kalmaz”*
(103/5)

*“Ne bir acını toyurdum ne bir gönülek giyürdüm
Ne bir gönüle girdüm ya bana niçe itsün dimiş”*
(122/8)

*“Bilmeyesin bed-nâm u nâm bir ola sana hâs u ‘âm
Bildünise ‘ilmi tamâm gel imdi okı bir varak”*
(130/8)

*“Yitmiş iki millete kurbân ol ‘âşıkısan
Tâ âşıklar safında tamâm olasın sâdık”*
(131/5)

*“Kazandugunu virüben yoksulları hoş görüben
Hak hazretine varuban oddan o kurtulmak gerek”*
(137/7)

*“Uçmak Uçmak didüğün kulların yitedüğün
Uçmagın sermâyesi bir gönül itmek gerek”*

(141/4)

*“Bir kez gönül yıkdunısa bu kıldugun namâz degül
Yitmiş iki millet dahı elin yüzün yumaz degül”*

(166/1)

*“Ben gelmedüm da'vîyiçün benüm işüm seviyiçün
Dostun evi gönüllerdür gönüller yapmaga geldüm”*

(179/2)

*“Gönüle gireni gönendi dirler
Gönüle sen de gir kim gönenesin”*

(279/14)

*“Kendüye yaramazı biregüye sanan ol
Adi müsülmân anun kendi benzer keşişe”*

(293/3)

*“Ak sakallu pîr koca bilmez ki hâli nice
Emek yimesün hacca bir gönül yıkarısa”*

(299/3)

*“Gönül Çalab'un tahtı gönüle Çalap bahdı
İki cihân bed-bahtı kim gönül yıkarısa”*

(299/5)

*“Kişi Hak'ı bilmek gerek Hak haberin almak gerek
Zindeyiken ölmek gerek varup anda ölmez ola”*

(327/7)

*“İlm ü 'amel ne assı bir gönül yıkdunısa
'Ârif gönül yapduğı berâber hicâz ile”*

(335/12)

*“Dosta gidenün yolu gönül içinden geçer
Bir 'amel eylemedüm gireyidüm gönüle”*

(338/3)

“Bin kez hacca vardunısa bin kez gazâ kıldunısa
Bir kez gönül sıdunısa gerekse yüz yıl yol doki”
(366/6)

“Gönül mi yig Ka'be mi yig eyit bana 'aklı iren
Gönül yigdür zîrâ ki Hak gönülde tutar turakı”
(366/7)

“Düriş kazan yi yidür bir gönül ele getür
Yüz Ka'be'den yigrekdür bir gönül ziyâreti”
(380/4)

“Şeyh ü dânişmend ü fakı gönül yapan bulur Hak'ı
Sen bir gönül yıkdunısa gerekse var yüz yıl okı”
(410/4)

Anlayışlı olmak alt başlığıyla ilişkili olan beyitler “29/4, 86/7, 140/6, 159/1, 237/3, 299/4” numaralı beyitlerdir. Bu beyitler numaralarıyla sırasıyla aşağıda gösterilmiştir.

“Yitmiş iki millete birliğile bakmayan
Şer'ile evliyâsa hakikatde 'asîdür”
(29/4)

“Yunus senün 'aybunı gözlegil ayrugı ko
Kimsenün 'ayıbına sen bakmagıl yazıkdur”
(86/7)

“Oldur erenler dirliği bular bilmez 'ayyârlığı
Anunla bulur erliği kahrı dahı yutmak gerek”
(140/6)

“Eyâ gâfil aç gözünü gönlün yavlak uzatmagıl
Bakgıl kendü dirliğüne kimse 'aybın gözetmegil”
(159/1)

“Göziyle gördüğünü örte etegiyle
Bu yol key ince yoldur yüreği döyen gelsün”
(237/3)

*“Sagır işitmez sözi gice sanur gündüzi
Kördür münkirün gözi 'âlem münevver ise”*
(299/4)

Alay etmemek alt başlığıyla ilişkili olan beyitler “20/7, 35/4, 114/4, 142/4, 150/5, 398/7” numaralı beyitlerdir. Bu beyitler numaralarıyla sırasıyla aşağıda gösterilmiştir.

*“Kimsene dînine hilâf dimezüz
Dîn tamâm olıcak togar mahabbet”*
(20/7)

*“Çekgil harâmdan elün kesgil gaybetden dilün
Azrâ 'il el'irmedin bu dükkânı dir gider”*
(35/4)

*“Bir kimsenün devletine tâ'n idüben biz gülmezüz
Ne münkirüz 'âlimlere ne tersenün hâcındayuz”*
(114/4)

*“Kimseye hor bakmagıl hergiz gönül yıkmagıl
Yitmiş iki milletde dervişlik yarı gerek”*
(142/4)

*“Hor bakma sen 'azîz üm 'ışk erine zinhâr
Sırr-ı Mevlâ'sıyla pinhânıdur âşıklarun”*
(150/5)

*“Güzâf görmen siz 'ışkı kime ugradıysa
Sultânı iltür başdan yitürür hân mânını”*
(398/7)

Affedici olmak alt başlığıyla ilişkili olan beyitler “13/1, 13/2, 13/3, 13/4, 13/5, 13/6, 13/7, 69/8, 79/1, 79/2, 111/2, 121/7, 121/8, 250/1, 333/1, 333/2, 365/3, 377/1, 399/5, 402/4, 403/4, 412/11, 412/12” numaralı beyitlerdir. Bu beyitler numaralarıyla sırasıyla aşağıda gösterilmiştir.

*“Her kim bana agyarısa Hak Tanrı yar olsun ana
Her kancaru varurısa bag u bahar olsun ana”*
(13/1)

*“Bana agu sunan kişi şehd ü şeker olsun aşı
Gelsin kolay cümle işi eli irer olsun ana”*

(13/2)

*“Önümce kuyı kazanı Hak tahtın agdursun anı
Ardumca taşlar atan güller nisar olsun ana”*

(13/3)

*“Acı dirlügüm isteyen tatlu dirilsin dünyada
Kim ölümüm istersise bin yıl ömür virsün ana”*

(13/4)

*“Her kim diler ise ben har olam düşman elinde zar olam
Dostları şad u düşmanı dost, agyarı yar olsun ana”*

(13/5)

*“Her kim diler ise benim o dostumdan ayrıldugum
Gözlerinden hicab gitsin didar ‘ıyan olsun ana”*

(13/6)

*“Miskin Yunusun dünyada güldüğünü işitmeyin
Agladugum isteyene gözüm bınar olsun ana”*

(13/7)

*“Bu şârun sultânı var cümleye ihsânı var
Sultânıla bilişen yog iken vara benzer”*

(69/8)

*“Yâr yüregüm yâr gör ki neler var
Bu halk içinde bize güler var”*

(79/1)

*“Ko gülen gülsün hak bizüm olsun
Gâfil ne bilür Hakk’ı sever var”*

(79/2)

*“Dervîş gönülsüz gerekdür sögene dilsüz gerekdür
Dögene elsüz gerekdür halka berâber gerekmez”*

(111/2)

“Ol dükkân açılmadığı kokusu saçılmadığı
Sırrının açılmadığı kilidi kibr ü kîn imiş”

(121/7)

“Çün kibrün boynını ezdün hırs evini bile bozdun
Dükkânı âreste düzdün alan alsın ma'den imiş”

(121/8)

“Egriligün koyasın togrı yola gelesin
Kibr ü kîni çıkargıl erden nasîb alasın”

(250/1)

“Kimseye düşmân tutmazuz agyâr dahı yârdur bize
Kanda issuzlık varisa mahalle vü şârdur bize”

(333/1)

“Adumuz miskîndür bizüm düşmanumuz kimdür bizüm
Biz kimseye kîn tutmazuz kamu âlem yârdur bize”

(333/2)

“Dildâr için dil şehrini pâk eyle arıt gayrıdan
Zîrâ ki sultân tahtıdur bunda komazlar zâgları”

(365/3)

“Gerçek ‘âşık olanların hemen dostı sever cânı
Unıdur kibr ü kînini ma‘şûka terk ider cânı”

(377/1)

“Giderdüm gönlümden kîni kîn dutanun yokdur dîni
İy yârânlar ben bu sözi uludan işitdüm ahî”

(399/5)

“Âşık kişi ögüt bilmez zîrâ ögüt assı kılmaz
Unıdur ol kibr ü kîni terk eyler gider dükkânı”

(402/4)

“Dilerisen bu dünyanun şerrinden olasın emîn
Terk eyle bu kibr ü kîni hırkaya gir dervîş yûri”

(403/4)

“Îmân durur cân çerâğı gevde durur cân turagı

Kîn durur îmâna yagı gelse giderür îmânı”

(412/11)

“Eger kîne tutarisan gitdi senden îmân dahı

Billâhi ol Tanrı hakı yokdur bu sözün yalanı”

(412/12)

Uyumlu olmak alt başlığıyla ilişkili olan beyitler “1/8, 42/2, 99/8, 382/4” numaralı beyitlerdir. Bu beyitler numaralarıyla sırasıyla aşağıda gösterilmiştir.

“Aşık kişi miskin olur yol içinde teslim olur

Kim ni’derse boyun bura çare yok gönül yıkmağa”

(1/8)

“Söz var kılur gönüli şâd söz var kılur bilişi yad

Eğer horluk eger ‘izzet her kişiye sözden gelür”

(42/2)

“Yûnus miskin gözler yolu divşür özün behey deli

Bu gülistanını bülbüli kimse gülin dirmeyendür”

(99/8)

“Yitmiş iki dil seçdi aramuza söz düşdi

Ol bakışı biz bakduk yirmedik ‘âm u hâsı”

(382/4)

Tahammül etmek alt başlığıyla ilişkili olan beyitler “68/7, 71/9, 159/4, 182/3, 263/2, 295/23” numaralı beyitlerdir. Bu beyitler numaralarıyla sırasıyla aşağıda gösterilmiştir.

“Dürlü dürlü cefânun adını ‘ışk virmişler

Ol cefâya katlanan dosta halvet irmişler”

(68/7)

“Her dem talalum bahre

Aldanmayalum dehre

Sabreyleyelüm kahra

Allah görelüm n’eyler”

(71/9)

*“Gördün ki bir dervîş gelür yüz vur anun kademine
Senden şey’ullah idicek kaşun karagun çatmagıl”*
(159/4)

*“Cercîleyin ol dost beni yitmiş kez öldürürise
Bin kez dahı ölürisem yüz bin kez ilerü gelem”*
(182/3)

*“Kişi kim kişiniün kahrın çekince
Gidüp görünmemek yigdür nazardan”*
(263/2)

*“Ger togrı turmazısa yolına irmezise
Kahrı hoş görmezise adı yok ad içinde”*
(295/23)

Kusura bakmamak alt başlığıyla ilişkili olan beyitler “5/4, 95/9, 99/2, 109/5, 131/4, 167/1, 374/6” numaralı beyitlerdir. Bu beyitler numaralarıyla sırasıyla aşağıda gösterilmiştir.

*“Arıflerden nişan budur her gönülde hazır ola
Kendüyi teslim eyleye sözde kil ü kal olmaya”*
(5/4)

*“Kimi baydur kimi yoksul dime kim
Eger baydur eger yoksul ol eyler”*
(95/9)

*“Kimdür bunda palâs giyen oldur anda hulle giyen
Dilde ağızda söylenen ol kimseye gülmeyendür”*
(99/2)

*“Bir kişiniün yatlu sözün varuban kimseye dime
Biz uludan işitmişüz hınzırdan girüdür gammâz”*
(109/5)

*“Kime az bakarısan aslı yüze yirdedür
Az görme çok gör anı böyle gelmişdür tarik”*
(131/4)

“Tehi görmen kimseyi hiç kimesne boş degül

Eksükligile nazar erenlere hoş degül”

(167/1)

“Dervîş oki ırak atar hey dîmedîn câna batar

Gâfil olma yiter tutar hor görmegil dervîşleri”

(374/6)

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde “Erdemler temasında kullanılabilecek beyitler hangileridir?” alt problemine cevap aranmıştır. Bu alt problemle ilgili olarak Erdemler temasında kullanılabilecek beyitler Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4.2. Erdemler Temasında Kullanılabilecek Beyitler

Erdemler teması konuları	Beyit Numaraları								Toplam
1. Sevgi	91/5	103/5	141/4	179/2	279/14	338/3	366/7	380/4	8
2. Merhamet	86/7	122/8	96/6						3
3. Saygı	131/5								1
4. Paylaşma	137/7	338/3							2
5. Hoşgörü	142/4	150/5	159/1	237/3	295/23	299/4	398/7		7
6. Alçakgönüllülük	121/7	121/8	250/1	377/1					4
7. Sabır	68/7	71/9	159/4						3
8. Gönül kırmamak	1/8	42/2	99/8						3
9. Dürüstlük	5/4								1

Tabloda Erdemler temasında kullanılabilecek beyitlerin hangi konularla ilişkili olduğu ve bu beyitlerin sayıları gösterilmiştir. Yunus Emre Divanı’ndaki beyit ve dörtlüklerin Erdemler temasında kullanılabileceği 9 konu tespit edilmiştir. Bu konular sevgi, merhamet, saygı, paylaşma, hoşgörü, alçakgönüllülük, sabır, gönül kırmamak, dürüstlük’tür. Bu konularla ilişkili Yunus Emre Divanı’ndaki belirlenen beyitler içinden toplam 31 beyit, 1 dörtlük vardır.

Belirlenen beyit ve dörtlükler; içerik, kelime anlamı ve duruluk bakımından tekrar gözden geçirilmiştir. Bu bağlamdan hareketle elde edilen veriler; 6. , 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılabilirliği bakımından sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada öğrencilerin soyut kavrama yeteneği, konuyla ilgili ön bilgileri ve sözcük dağarcıkları göz önünde

bulundurulmuştur. Buradan hareketle bu beyitlerden “91/5, 96/6, 103/5, 338/3” beyitleri 6. sınıf seviyesine; “1/8, 121/7, 121/8, 122/8, 137/7, 142/4, 179/2, 250/1, 279/14, 299/4, 336/7, 338/3, 380/4” beyitleri 7. sınıf seviyesine; “5/4, 42/2, 68/7, 71/9, 86/7, 99/8, 131/5, 141/4, 150/5, 159/1, 159/4, 237/3, 295/23, 377/1, 398/7” beyitlerinin 8. sınıf seviyesine uygun olduğu tespit edilmiştir.

Sevgi konusuyla ilişkili “91/5, 103/5, 141/4, 179/2, 279/14, 338/3, 366/7, 380/4” numaralı 8 beyit vardır. Bu beyitler ve numaraları sırasıyla aşağıda gösterilmiştir.

*“Yunûs Emre dir hoca gerekse var bin hacca
Hepisinden eyüce bir gönüle girmekdür”*

(91/5)

*“Gelün tanşuk idelüm işi kolay tutalum
Sevelüm sevillelüm dünyâ kimseye kalmaz”*

(103/5)

*“Uçmak Uçmak didüğün kulların yitedüğün
Uçmagın sermâyesi bir gönül itmek gerek”*

(141/4)

*“Ben gelmedüm da'vîyiçün benüm işüm seviyiçün
Dostun evi gönüllerdür gönüller yapmaga geldüm”*

(179/2)

*“Gönüle gireni gönendi dirler
Gönüle sen de gir kim gönenesin”*

(279/14)

*“Dosta gidenün yolu gönül içinden geçer
Bir 'amel eylemedüm gireyidüm gönüle”*

(338/3)

*“Gönül mi yig Ka'be mi yig eyit bana 'aklı iren
Gönül yigdür zîrâ ki Hak gönülde tutar turakı”*

(366/7)

*“Düriş kazan yi yidür bir gönül ele getir
Yüz Ka'be'den yigrekdür bir gönül ziyâreti” (380/4)*

Merhamet konusuyla ilişkili “86/7, 96/6, 122/8” numaralı 3 beyit vardır. Bu beyitler ve numaraları sırasıyla aşağıda gösterilmiştir.

*“Yunus senün ‘aybını gözlegil ayrugı ko
Kimsenün ‘ayıbına sen bakmagıl yazıkdur”*
(86/7)

*“Dervîş Yûnus sen dahı incitme dervîşleri
Dervîşlerün du’ası kabûl olağan olur”*
(96/6)

*“Ne bir acını toyurdum ne bir gönülek giyürdüm
Ne bir gönüle girdüm ya bana niçe itsün dimiş”*
(122/8)

Saygı konusuyla ilişkili “131/5” numaralı 1 beyit vardır. Bu beyit ve numarası aşağıda gösterilmiştir.

*“Yitmiş iki millete kurbân ol ‘âşıkısan
Tâ âşıklar safında tamâm olasın sâdık”*
(131/5)

Paylaşma konusuyla ilişkili “137/7, 338/3” numaralı 2 beyit vardır. Bu beyitler ve numaraları sırasıyla aşağıda gösterilmiştir.

*“Kazandugunu virüben yoksulları hoş görüben
Hak hazretine varuban oddan o kurtulmak gerek”*
(137/7)

*“Dosta gidenün yolu gönül içinden geçer
Bir ‘amel eylemedüm gireyidüm gönüle”*
(338/3)

Hoşgörü konusuyla ilişkili “142/4, 150/5, 159/1, 237/3, 295/23, 299/4, 398/7” numaralı 7 beyit vardır. Bu beyitler ve numaraları sırasıyla aşağıda gösterilmiştir.

*“Kimseye hor bakmagıl hergiz gönül yıkmagıl
Yitmiş iki milletde dervîşlik yarı gerek”* (142/4)

“Hor bakma sen ‘azîz üm ‘ışk erine zinhâr
Sırr-ı Mevlâ’sıyla pinhânıdur âşıkları”
(150/5)

“Eyâ gâfil aç gözünü gönlün yavlak uzatmagıl
Bakgıl kendü dirliğüne kimse ‘aybın gözetmegil”
(159/1)

“Göziyle gördüğini örte etegiyile
Bu yol key ince yoldur yüreği döyen gelsün”
(237/3)

“Ger togrı turmazısa yolına irmezise
Kahrı hoş görmezise adı yok ad içinde”
(295/23)

“Sagır işitmez sözi gice sanur gündüzi
Kördür münkirün gözi ‘âlem münevver ise”
(299/4)

“Güzâf görmen siz ‘ışkı kime ugradıyısı
Sultânı iltür başdan yitürür hân mânını”
(398/7)

Alçak gönüllülük konusuyla ilişkili “121/7, 121/8, 250/1, 377/1” numaralı 4 beyit vardır. Bu beyitler ve numaraları sırasıyla aşağıda gösterilmiştir.

“Ol dükkân açılmadığı kokusu saçılmadığı
Sırrının açılmadığı kilîdi kibr ü kîn imiş”
(121/7)

“Çün kibrün boynını ezdün hırs evini bile bozdun
Dükkânı âreste düzdün alan alsın ma'den imiş”
(121/8)

“Egriligün koyasın togrı yola gelesin
Kibr ü kîni çıkargıl erden nasîb alasın”
(250/1)

“Gerçek ‘âşık olanların hemen dostı sever cânı

Unıdır kibr ü kînini ma ‘şûka terk ider cânı”

(377/1)

Sabır konusuyla ilişkili “68/7, 71/9, 159/4” numaralı 2 beyit, bir dördlük vardır. Bu beyitler ve dördlük numaraları sırasıyla aşağıda gösterilmiştir.

“Dürlü dürlü cefânun adını ‘ışk virmişler

Ol cefâyâ katlanan dosta halvet irmişler”

(68/7)

“Her dem talalum bahre

Aldanmayalum dehre

Sabreyleyelüm kahra

Allah görelüm n’eyler”

(71/9)

“Gördün ki bir dervîş gelür yüz vur anun kademine

Senden şey’ullah idicek kaşun karagun çatmagıl”

(159/4)

Gönül kırmamak konusuyla ilişkili “1/8, 42/2, 99/8” numaralı 3 beyit vardır. Bu beyitler ve numaraları sırasıyla aşağıda gösterilmiştir.

“Aşık kişi miskin olur yol içinde teslim olur

Kim ni’derse boyun bura çare yok gönül yıkmağa”

(1/8)

“Söz var kılur gönüli şâd söz var kılur bilişi yad

Eğer horluk eger ‘izzet her kişiye sözden gelür”

(42/2)

“Yûnus miskin gözler yolu divşür özün behey deli

Bu gülistânun bülbüli kimse gülün dirmeyendür”

(99/8)

Dürüstlük konusuyla ilişkili “5/4” numaralı 1 beyit vardır. Bu beyit ve numarası aşağıda gösterilmiştir.

“Ariflerden nişan budur her gönülde hazır ola
Kendüyi teslim eyleye sözde kil ü kal olmaya”

(5/4)

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde “Birey ve toplum temasında kullanılabilecek beyitler hangileridir?” alt problemine cevap aranmıştır. Bu alt problemle ilgili olarak Birey ve toplum temasında kullanılabilecek beyitler Tablo 4.3’te sunulmuştur.

Tablo 4.3. Birey ve Toplum Temasında Kullanılabilecek Beyitler

Birey ve Toplum teması konuları	Beyit Numaraları								Toplam
1. Eşitlik	29/4	54/3	130/8	131/4	167/1				4
2. Kul hakkı	35/4	166/1	299/3	299/5	327/7	335/12	366/6	410/4	8
3. Farklılıklara saygı	20/7	95/9	99/2	114/4	374/6	382/4			6

Tabloda Birey ve Toplum temasında kullanılabilecek beyitlerin hangi konularla ilişkili olduğu ve bu beyitlerin sayıları gösterilmiştir. Yunus Emre Divanı’ndaki beyitlerin Birey ve Toplum temasında kullanılabileceği 3 konu tespit edilmiştir. Bu konular eşitlik, kul hakkı, farklılıklara saygı’dır. Bu konularla ilişkili Yunus Emre Divanı’nda toplam 18 beyit vardır.

Belirlenen beyit ve dörtlükler; içerik, kelime anlamı ve duruluk bakımından tekrar gözden geçirilmiştir. Bu bağlamdan hareketle elde edilen veriler; 6. , 7. ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılabilirliği bakımından sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada öğrencilerin soyut kavrama yeteneği, konuyla ilgili ön bilgileri ve sözcük dağarcıkları göz önünde bulundurulmuştur. Buradan hareketle beyitlerden “116/1” beyti 6. sınıf seviyesine; “29/4, 167/1, 299/3, 299/5, 366/6, 374/6, 382/4” beyitleri 7. sınıf seviyesine; “20/7, 35/4, 54/3, 95/9, 99/2, 114/4, 130/8, 131/4, 327/7, 335/12, 410/4” beyitlerinin 8. sınıf seviyesine uygun olduğu tespit edilmiştir.

Eşitlik konusuyla ilişkili “29/4, 54/3, 130/8, 131/4, 167/1” numaralı 5 beyit vardır. Bu beyitler ve numaraları sırasıyla aşağıda gösterilmiştir.

“Yitmiş iki millete birliğile bakmayan
Şer’ile evliyâsa hakikatde ‘asîdür”

(29/4)

*“Gir gönüle bulasın Tûr sen ben dimek defterin dîr
Key güher er gönlinedür sanma ki ol ‘ummândadur”*
(54/3)

*“Bilmeyesin bed-nâm u nâm bir ola sana hâs u ‘âm
Bildünise ‘ilmi tamâm gel imdi okı bir varak”*
(130/8)

*“Kime az bakarısan aslı yüze yirdedür
Az görme çok gör anı böyle gelmişdür tarık”*
(131/4)

*“Tehi görmen kimseyi hîç kimesne boş degül
Eksükligile nazar erenlere hoş degül”*
(167/1)

Kul hakkı konusuyla ilişkili “35/4, 166/1, 299/3, 299/5, 327/7, 335/12, 366/6, 410/4” numaralı 8 beyit vardır. Bu beyitler ve numaraları sırasıyla aşağıda gösterilmiştir.

*“Çekgil harâmdan elün kesgil gaybetden dilün
Azrâ’îl el’irmedin bu dükkânı dir gider”*
(35/4)

*“Bir kez gönül yıkdunısa bu kıldugun namâz degül
Yitmiş iki millet dahı elin yüzün yumaz degül”*
(166/1)

*“Ak sakallu pîr koca bilmez ki hâli nice
Emek yimesün hacca bir gönül yıkarısa”*
(299/3)

*“Gönül Çalab’un tahtı gönüle Çalap bahdı
İki cihân bed-bahtı kim gönül yıkarısa”*
(299/5)

*“Kişi Hak’ı bilmek gerek Hak haberin almak gerek
Zindeyiken ölmek gerek varup anda ölmez ola”*
(327/7)

“İlm ü 'amel ne assı bir gönül yıkdunısa
'Ârif gönül yapıduğı berâber hicâz ile”

(335/12)

“Bin kez hacca vardunısa bin kez gazâ kıldunısa
Bir kez gönül sıdunısa gerekse yüz yıl yol dokı”

(366/6)

“Şeyh ü dânişmend ü fakı gönül yapan bulur Hak'ı
Sen bir gönül yıkdunısa gerekse var yüz yıl okı”

(410/4)

Farklılıklara saygı konusuyla ilişkili “20/7, 95/9, 99/2, 114/4, 374/6, 382/4” numaralı 6 beyit vardır. Bu beyitler ve numaraları sırasıyla aşağıda gösterilmiştir.

“Kimsene dînine hilâf dimezüz
Dîn tamâm olıcak togar mahabbet”

(20/7)

“Kimi baydur kimi yoksul dime kim
Eger baydur eger yoksul ol eyler”

(95/9)

“Kimdür bunda palâs giyen oldur anda hulle giyen
Dilde ağızda söylenen ol kimseye gülmeyendür”

(99/2)

“Bir kimsenün devletine tâ'n idüben biz gülmezüz
Ne münkirüz 'âlimlere ne tersenün hâcındayuz”

(114/4)

“Dervîş okı ırak atar hey dimedın câna batar
Gâfil olma yiter tutar hor görmegil dervîşleri”

(374/6)

“Yitmiş iki dil seçdi aramuza söz düşdi
Ol bakışı biz bakduk yirmedik 'âm u hâsı”

(382/4)

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde “Duygular temasında kullanılabilecek beyitler hangileridir?” alt problemine cevap aranmıştır. Bu alt problemle ilgili olarak Duygular temasında kullanılabilecek beyitler Tablo 4.4’te sunulmuştur.

Tablo 4.4 Duygular Temasında Kullanılabilecek Beyitler

	Beyit Numaraları
Duygular teması konuları	13/1
	13/2
	13/3
	13/4
	13/5
	13/6
	13/7
	69/8
	79/1
	79/2
	111/2
	140/6
	141/2
	333/1
	333/2
	365/3
	399/5
	402/4
	403/4
	412/11
	412/12
Toplam	21

Tabloda Duygular temasında kullanılabilecek beyitlerin hangi konularla ilişkili olduğu ve bu beyitlerin sayıları gösterilmiştir. Yunus Emre Divanı’ndaki beyit ve dörtlüklerin ‘Duygular’ temasında kullanılabileceği 1 konu tespit edilmiştir. Bu konu bağışlamadır. Bağışlama konusuyla ilişkili “13/1, 13/2, 13/3, 13/4, 13/5, 13/6, 13/7, 69/8, 79/1, 79/2, 111/2, 140/6, 141/2, 333/1, 333/2, 365/3, 399/5, 402/4, 403/4, 412/11, 412/12” numaralı 21 beyit vardır. Bu beyitler ve numaraları sırasıyla aşağıda gösterilmiştir.

Ayrıca belirlenen beyit ve dörtlükler; içerik, kelime anlamı ve duruluk bakımından tekrar gözden geçirilmiştir. Bu bağlamdan hareketle elde edilen veriler; 6. , 7. ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılabilirliği bakımından sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada öğrencilerin soyut kavrama yeteneği, konuyla ilgili ön bilgileri ve sözcük dağarcıkları göz

önünde bulundurulmuştur. Buradan hareketle beyitlerden “111/2” beyti 6. sınıf seviyesine; “79/1, 79/2, 141/2, 333/2, 399/5, 402/4, 412/12” beyitleri 7. sınıf seviyesine; “13/1, 13/2, 13/3, 13/4, 13/5, 13/6, 13/7, 69/8, 140/6, 333/1, 365/3, 403/4, 412/11” beyitleri 8. sınıf seviyesine uygun olduğu tespit edilmiştir.

*“Her kim bana agyarısa Hak Tanrı yar olsun ana
Her kancaru varurısa bag u bahar olsun ana”*

(13/1)

*“Bana agu sunan kişi şehd ü şeker olsun aş
Gelsin kolay cümle işi eli irer olsun ana”*

(13/2)

*“Önümce kuyı kazanı Hak tahtın agdursun anı
Ardumca taşlar atan güller nisar olsun ana”*

(13/3)

*“Acı dirlügüm isteyen tatlu dirilsin dünyada
Kim ölümüm istersise bin yıl ömür virsün ana”*

(13/4)

*“Her kim diler ise ben har olam düşman elinde zar olam
Dostları şad u düşmanı dost, agyarı yar olsun ana”*

(13/5)

*“Her kim diler ise benüm o dostumdan ayrıldugum
Gözlerinden hicab gitsin didar ‘ıyan olsun ana”*

(13/6)

*“Miskin Yunusun dünyada güldüğünü işitmeyin
Agladugum isteyene gözüm bınar olsun ana”*

(13/7)

*“Bu şârun sultânı var cümleye ihsânı var
Sultânıla bilişen yog iken vara benzer”*

(69/8)

“Yâr yüregüm yâr gör ki neler var

Bu halk içinde bize güler var”

(79/1)

“Ko gülen gülsün hak bizüm olsun

Gâfil ne bilür Hakk’ı sever var”

(79/2)

“Dervîş gönülsüz gerekdür sögene dilsüz gerekdür

Dögene elsüz gerekdür halka berâber gerekmez”

(111/2)

“Oldur erenler dirliği bular bilmez ‘ayyârlığı

Anunla bulur erliği kahrı dahı yutmak gerek”

(140/6)

“Çalab’um bu dünyâyı kahır için yaratmış

Gerçegin gelenlerün kahrını yutmak gerek”

(141/2)

“Kimseye düşmân tutmazuz agyâr dahı yârdur bize

Kanda issuzluk varisa mahalle vü şârdur bize”

(333/1)

“Adumuz miskîndür bizüm düşmanumuz kimdür bizüm

Biz kimseye kîn tutmazuz kamu âlem yârdur bize”

(333/2)

“Dildâr için dil şehrinî pâk eyle artı gayrıdan

Zîrâ ki sultân tahtıdur bunda komazlar zâgları”

(365/3)

“Giderdüm gönlümden kîni kîn dutanun yokdur dîni

İy yârânlar ben bu sözi uludan işitdüm ahî”

(399/5)

“Âşık kişi öğüt bilmez zîrâ öğüt assı kılmaz

Unıdur ol kibr ü kîni terk eyler gider dükkânı”

(402/4)

*“Dilerisen bu dünyanın şerrinden olasin emîn
Terk eyle bu kibr ü kîni hırkaya gir dervîş yûri”*
(403/4)

*“Îmân durur cân çerâğı gevde durur cân turagı
Kîn durur îmâna yagı gelse giderür îmânı”*
(412/11)

*“Eger kîne tutarisan gitdi senden îmân dahu
Billâhi ol Tanrı hakı yokdur bu sözün yalanı”*
(412/12)

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde araştırmanın sonuçları yorumlanmış ve araştırma alanında daha önce yapılmış çalışmalarla karşılaştırılmıştır.

Bu çalışmada Yunus Emre Divanı'nda hoşgörü değeriyle ilişkili toplam 73 beyit 1 dördük tespit edilmiştir. Bunlar arasında sadece bir şiirin (13. şiir) tüm beyitleri alınmıştır. Divanda hoşgörü değerini içeren bu beyitler hoşgörü değerinin alt başlıkları altında gruplandırılmıştır. Bu gruplandırma değer vermek, anlayışlı olmak, alay etmemek, affedici olmak, uyumlu olmak, tahammül etmek, kusura bakmamak, lakap takmamak başlıklarına göre yapılmıştır. Divanda hoşgörü değerini işleyen beyitler arasında 23 beyitle en çok affedici olmanın, 22 beyitle değer vermenin, 7 beyitle kusura bakmamanın, 6 beyitle anlayışlı olmanın, 6 beyitle alay etmemenin, 6 beyitle tahammül etmenin, 4 beyitle uyumlu olmanın ele alındığı görülmektedir. Divanda hoşgörü değerini işleyenler arasında lakap takmamakla ilgili bir beyit ve dördük tespit edilememiştir.

Öztürk (2019) Yunus Emre'nin eserlerindeki eğitsel değerleri tespit ettiği çalışmasında affetmenin 2, alay etmemenin 1 yerde kullanıldığını ifade etmiştir. Bu çalışmayla bizim çalışmamız arasında belirgin farklar olduğu görülmektedir. Bunun temel nedeni iki çalışmada incelenen bazı ortak unsurlar olsa da şiirleri inceleme tekniklerinin farklı olması olarak ifade edilebilir. Ayrıca diğer çalışmada Yunus Emre'nin bütün eserleri incelenmişken bizim çalışmamızda sadece Yunus Emre Divanı incelenmiştir.

Bu çalışmada Yunus Emre Divanı'ndaki beyit ve dördüklerin 'Erdemler' temasında kullanılabileceği 9 konu tespit edilmiştir. Bu konular 'sevgi, merhamet, saygı, paylaşma, hoşgörü, alçakgönüllülük, sabır, gönül kırmamak, dürüstlük'tür. Bunlardan sevgi konusunda 8, hoşgörü konusunda 7, alçakgönüllülük konusunda 4, merhamet konusunda 3, sabır konusunda 3, gönül kırmamak konusunda 3, paylaşma konusunda 2, saygı konusunda 1, dürüstlük konusunda 1 beyit olduğu görülmüştür. Dolayısıyla Erdemler temasında kullanılabilecek 31 beyit 1 dördük olduğu görülmüştür. Bu beyitlerden 4 beyit 6. sınıf seviyesine, 13 beyit 7. sınıf seviyesine, 15 beyit 8. sınıf seviyesine uygun beyitlerdir. Beyitlerin daha çok 8. ve 7. Sınıflara

uygun olduğu belirlenmiştir. Bunun nedeni olarak da 6. sınıf ğrencilerinin somut anlamdan soyut anlama geçiş aşamasında olması ve şiirlerin daha çok soyut kavrama yeteneğini gerektirdiği belirtilebilir. Aynı zamanda bu yaş düzeyindeki öğrencilerin sözcük dağarcıklarının da bir st kademeye göre kısıtlı olduğu öngörülmektedir. Bu nedenle belirlenen şiirlerde bilinmeyen kelime sıklığına da dikkat edilmiştir.

Öztürk’un (2019) Yunus Emre’nin eserlerindeki eğitsel değerleri tespit ettiği araştırmasında; sevgi (sevgiye değer vermek 16, Allah sevgisi 15, peygamber sevgisi 10, sevdiğini söylemek 1) 42 yerde, dürüstlük (doğruluk 16, yalan söylememek 4, kimseyi aldatmamak 3) 23 yerde, sabırlı olmak 19 yerde, alçak gönüllü olmak 12 yerde, hoşgörülü olmak 5 yerde, merhametli olmak 4 yerde, saygılı olmak 4 yerde geçtiğini ifade etmiştir. Bu araştırmayla bizim araştırmamız kapsam olarak farklı araştırmalardır. İki çalışmada da Yunus Emre’ye ait eserler değerlendirmeye alındığı için araştırmaların sonuçlarında benzerlikler vardır. Bu benzerlik Yunus Emre şiirlerinde işlendiği tespit edilen konulardır. Ortak olarak tespit edilen bu konular: “sevgi, dürüstlük, sabır, alçak gönüllülük, hoşgörü, merhamet, saygı”dır. Ayrıca bunlar arasında diğer araştırma ve bizim araştırmamızda en fazla işlenen değerin sevgi olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarından hareketle bizim araştırmamızda doğru sonuçlara ulaştığımız söylenebilir.

Ertunç (2016) Risaletn-Nushiyye’ deki değerleri araştırdığı araştırmasında bu eserde ‘Erdemler’ temasının konu alanına giren değerlerden sabırla ilgili 42, cömertlikle (paylaşma) ilgili 29, doğrulukla (dürüstlük) ilgili 19, tevekkülle ilgili 19, tevazuyla (alçak gönüllülük) ilgili 14, sevgi ve saygıyla ilgili 4 beyit tespit etmiştir. Bu araştırmayla bizim araştırmamızın sonuçlarına bakıldığında Yunus Emre’nin eserleri arasında ortak değerlerin olduğu görülmektedir. Bunun yanında diğer araştırmayla bizim araştırmamızda ortak değerlerin işlediği beyit sayılarında farklılıklar vardır. Bunun temel nedeni iki araştırmada Yunus Emre’nin farklı eserlerinin incelenmesidir.

Açıkel’in (2018) Yunus Emre’nin eserlerinde tespit ettiği değerler: “alçak gönüllülük, birlik olmak, cömertlik, doğruluk, gönül yapmak, hoşgörülü olmak, ilim, kanaat, kendini bilmek, sabır, sevgi, sözünü bilmek, şükür”dr. Bu araştırmayla bizim araştırmamızın kapsamı ve eserleri inceleme şekli farklı olsa da iki araştırma arasında birçok ortak nokta vardır. Bizim araştırmamızda hoşgörünün işlendiği beyitler arasında sevgi, saygı, hoşgörü, alçakgönüllülük, sabır, gönül kırmamak, paylaşma (cömertlik), dürüstlük (doğruluk) değerinin olduğu tespit edilmiş aynı değerler bu araştırmada da tespit edilmiştir. Bu çalışmanın sonuçları bizim araştırmamızda tespit ettiğimiz sonuçları desteklemektedir.

Günay (2020) araştırmasında halk şiirinde Türkçe dersi Öğretim Programı'nda "Erdemler" temasına uygun, yiğitlik ve cesaret gibi şiirlerin işlendiğini tespit etmiştir. Bu araştırmayla bizim araştırmamız arasında herhangi bir ilişkinin olmadığı söylenebilir. Bunun en önemli nedeni Yunus Emre'nin bir halk şairi değil tasavvufi bir kişilik olmasıdır. Ünver'in (2005) belirttiği gibi mutasavvıf şairin yaşayışı, dünyaya bakışı ve din anlayışıyla şiirleri arasında tam bir uyum vardır. Ama Yunus'un dil kullanımı halk şairlerin dil kullanımı gibidir. Yılmaz (2013) Yunus Emre'den ana dili Türkçe ile bir halk ozanı olarak, söz ve şiirlerinde sürekli sevgi ve hoşgörüyü terennüm etmiş, uzlaşmacı ve evrensel görüşleri savunmuş, bu haliyle Türk edebiyatının bütün tarzlarını etkilemiş biri olarak bahsetmiştir. Bu durum şiirler arasında ortak noktalar oluşmasını sağlamamıştır.

Bu araştırmada Yunus Emre Divanı'ndaki beyitlerin 'Birey ve Toplum' temasında kullanılabileceği 3 konu tespit edilmiştir. Bu konular 'eşitlik, kul hakkı, farklılıklara saygı'dır. Bu konularla ilişkili Yunus Emre Divanı'nda toplam 18 beyit olduğu görülmüştür. Bunlardan eşitlik konusunda 4, kul hakkı konusunda 8, farklılıklara saygı konusunda 6 beyit tespit edilmiştir. Bu beyitlerden 1 beyit 6. sınıf seviyesine, 7 beyit 7. sınıf seviyesine, 11 beyit 8. sınıf seviyesine uygun beyitlerdir. Bu bölümde de 7.ve 8. sınıflardaki beyit sıklığının daha fazla olduğu görülmektedir. 7.sınıftaki öğrencilerin genelinde soyut kavrama yeteneği oldukça geliştiği düşünüldüğünden edebi niteliği yüksek olan beyitlerin bu sınıf seviyesinde anlaşılabilir olabileceği varsayılarak beyitler bu doğrultuda tespit edilmiştir.

Öztürk (2019) Yunus Emre'nin eserlerindeki eğitsel değerleri tespit ettiği araştırmasında eşitliğin (ayrım yapmamak) 4 ve kul hakkının 1 yerde geçtiğini belirtmiştir. Bu araştırmayla bizim araştırmamız arasında farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bunun temel nedeni, iki araştırmada şiirleri inceleme yöntemlerindeki farklılıklar olduğu ifade edilebilir. İki araştırmada farklı sonuçlar olsa da aynı konu başlıklarının Yunus Emre şiirlerinde geçtiğinin tespit edilmesi ortak bir nokta olarak belirtilmesi mümkündür. Dolayısıyla diğer araştırmada Yunus'un eserlerinde bizim araştırmamızda olduğu gibi aynı temada ortak konuların tespit edilmesi bizim araştırmamızın sonuçlarını desteklemektedir.

Yenen Avcı (2017) Aşık Veysel'in şiirlerinin temalarda kullanılabilirliğiyle ilgili yaptığı araştırmasında 'Toplum Hayatı' teması içinde 'Birey ve Toplum' alt temasında kullanılabilecek 6 şiirin olduğunu tespit etmiştir. Bu şiirler "Gel Birlik Kavline Girelim Kardeş, Durum, Kardeşim, İşte Hile Sözde Yalan Olmasa, Ne Acayip Bir Zamana Uğradık, Kalmadı" Aşık Veysel, bu şiirleri arasında "Gel Birlik Kavline Girelim Kardeş ve Kardeşim" şiirlerinde

insanlar arasındaki eşitliğin önemini anlatmıştır. Ayrıca bu şiirlerde birlik ve beraberlik konusunda önemli mesajlar vermiştir. Bu araştırmayla bizim araştırmamızda araştırılan şairler aynı değildir. Ama Yılmaz'ın (2013) Yunus'tan bir halk ozanı olarak, söz ve şiirlerinde sürekli sevgi ve hoşgörüyü ifade etmesiyle ve Türk edebiyatının bütün tarzlarını etkilemesiyle bahsetmesinin karşılığı görülmektedir. Aşık Veysel'in Yunus Emre'yle eşitlik, birlik ve beraberlik konularında işlediği şiirlerinin 'Birey ve Toplum' temasında kullanılabilirliğinin ortaya konulması bizim araştırmamızda bu konularda tespit ettiğimiz beyitlerin bu temada kullanılabilir olduğunu göstermektedir.

Bu araştırmada Yunus Emre Divanı'ndaki beyitlerin 'Duygular' temasında kullanılabileceği 1 konu tespit edilmiştir. Bu konu bağışlamadır. Hoşgörü değerinin işlendiği beyitlerde bağışlama konusuyla ilişkili 21 beyit vardır. Bu beyitlerden 1 beyit 6. sınıf seviyesine, 7 beyit 7. sınıf seviyesine 13 beyit 8. sınıf seviyesine uygun beyitlerdir. Diğer temalarda olduğu gibi burada da beyit sıklığında ilk sırada 8.sınıf seviyesi görülmektedir. Bu seviyedeki öğrencilerin genellikle soyut anlama yeteneğini tam olarak kazandığı düşünülmektedir. Sözcük dağarcığının da gelişmesiyle beraber bağlamdan hareketle kelime tahmini yapmaları son derece basit olmaktadır. Bu nedenle çalışmadaki birçok beytin 8. sınıf düzeyine uygun olduğu belirlenmiştir.

Yenen Avcı (2017) araştırmasında Aşık Veysel'in şiirlerinde sıklıkla başvuru ana tema 'Duygular' teması olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Günay (2020) da araştırmasında halk şiirinde Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda "Duygular" temasına uygun, aşk, sevgi, özlem, hasret konularını işleyen şiirlerin yer aldığını tespit etmiştir. Bu araştırmada halk şiirleriyle ilgili bir değerlendirme yapılmıştır. Bizim araştırmamızda Yunus'un şiirlerinde hoşgörüyü işleyenlerin hangilerinin duygular temasında kullanılabileceği tespit edilmiştir. Dolayısıyla halk şiirlerindeki bu konuların duygular temasında kullanılabiliyor olması Yunus'un bu konudaki şiirlerin de bu temada kullanılabileceğinin göstergesidir.

Alanda farklı dönemlere ait şiirlerin Türkçe ders kitaplarında kullanılabilirliğiyle ilgili birçok çalışma yapıldığı görülmüştür. Bunlar arasında Kırkkılıç ve Şahin'in (2009), Beycur'un (2010), Karahan'ın (2010), Kaynak'ın (2011), Kırkkılıç, Sevim ve Varışoğlu'nun (2012), Kurtlu'nun (2013), Gülen Canlı'nın (2014), Karabulut (2015), Korucu (2016) araştırmaları klasik Türk edebiyatı dönemine ait şiirlerin Türkçe ders kitaplarında kullanılabilirliğini ortaya koymuştur. Bu çalışmalarda ayrıca bu metinlerinin farklı temalarda kullanılabilirliği de gösterilmiştir. Bu çalışmalarda incelenen eserler Yunus Emre'nin şiirleriyle aynı içerik, muhtevaya, dil özelliklerine sahip değildir. Ünver (2005, s. 494) araştırmasında, Yunus'un bazı

divan şairleri üzerinde etkisi ve onlara ilham kaynağı olduğundan bahsetmiştir. Bunu Köprülü'nün (1999, s. 185) Yunus'u yalnızca tasavvuf edebiyatını değil Türk edebiyatını da yakından etkilemiş ender şahıslardan biri olarak tanıtmayı da destekler. Bu eserler dil kullanımı olarak Yunus'un şiirlerine göre daha çok anlaşılmalıdır. Dolayısıyla bu eserlerin ders kitaplarında kullanılabilirliğinin ortaya koyulması Yunus Emre'nin halkın konuştuğu Türkçeyle yazdığı şiirlerinin de Türkçe ders kitaplarında kullanılabileceğini göstermektedir.

Borazan'ın (2010) yapılandırmacılığa göre Türkçe öğretimi ikinci kademe ders kitaplarında nasihatname ve vasiyetname türlerinden yararlanmak için bu türlerle ilgili metin önerileri vermiştir. Bu metinler arasında Yunus Emre'nin Risaletün-Nushiyye'deki şiirlerinden de metin önerileri sunulmuştur. Bu çalışmada bu türlerin Türkçe ders kitaplarında kullanılabileceğinin ortaya koyulması bizim araştırmamızda hoşgörü değerini işleyen beyitlerin Türkçe ders kitaplarında kullanılabileceğini açıkça göstermektedir.

Karakuş (2010) Türkçe ders kitaplarına metin önerileri verdiği araştırmasında 3. ve 17. yüzyıllar arasında yazılmış olan “Kelile ve Dimne, Kutadgu Bilig, Siyâsetnâme, Kâbusnâme, Tahdid-i Nihâyet al-Amakin, Bostan ve Gülistan, Fî hi Mâ-Fîh, Garib-nâme, Muhâkemet'ül-Lugateyn, Tuhfetü'l Kibar Fi Esfâri'l Bîhar, Seyahatnâme” eserlerinin Türkçe ders kitaplarında kullanılmasını önermiştir. Bu eserler arasında Bostan ve Gülistan, Fî hi Mâ-Fîh, Garib-nâme eserleri Yunus Emre Divanı'yla aynı ve yakın yazılmıştır. Bu eserlerin ders kitaplarında kullanılması için bir öneri olarak verilmesi Yunus Emre Divanı'ndaki şiirlerin Türkçe ders kitaplarında kullanılabileceğini göstermektedir.

Sonuç olarak Yunus Emre Divanı'nda hoşgörü değerini işleyen beyitlerin Türkçe ders kitaplarında Erdemler, Birey ve Toplum, Duygular temalarında hazırlık çalışmalarında, metin olarak veya etkinliklerde kullanılabileceği öngörülmüştür. Bu beyitlerin dinleme, konuşma, okuma ve yazma etkinliklerinin tamamında kullanılabileceği ifade edilebilir. Ders kitabı yazarlarının Yunus Emre'yi ve hoşgörü değerini öğrencilere anlatabilmeleri için bu araştırmada tespit edilen beyitlerin ilgili konularla birlikte kullanılabileceği ortaya konulmuştur. Yaran (2007) cömertlik, merhamet, hoşgörü, tevazu, hoşgörü, doğruluk, dürüstlük gibi bu erdemler, insanların gerek bireysel gerekse toplumsal ve hatta küresel ölçekte her zaman sahip olmaya, gerçekleştirmeye ve geliştirmeye muhtaç olduğu erdemlerdir. Yunus Emre Divanı'nda hoşgörü değerini işleyen şiirlerde bu erdemlerin birçoğu ele alınmıştır. Bu durum Divan'daki bu beyitlerin Türkçe ders kitapları için önemini göstermektedir.

5.2. Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- 1) Bu çalışmada hoşgörü değerini işleyen beyitler yeni yazılacak Türkçe ders kitaplarında Erdemler, Birey ve Toplum, Duygular temalarında hazırlık çalışmalarında kullanılmalıdır.
- 2) Bu çalışmada hoşgörü değerini işleyen beyitler yeni yazılacak Türkçe ders kitaplarında Erdemler, Birey ve Toplum, Duygular temalarında metin sonu etkinliklerinde kullanılmalıdır.
- 3) Yunus Emre Divanı'ndaki diğer beyitlerin hangi temalarda kullanılabileceği tespit edilebilir ve bunlar Türkçe ders kitabı yazarlarına önerilebilir.
- 4) Yeni yapılacak araştırmalarda Yunus Emre'nin diğer eserlerinin ders kitaplarındaki temalarda metin olarak kullanılabilirliği sınanmalıdır.
- 5) Yunus Emre'nin hoşgörü anlayışı ve bununla birlikte ifade ettiği toplumsal hayatta önemli olan değerlerin öğrencilere metinler aracılığıyla aktarımı sağlanmalıdır.
- 6) Yapılacak çalışmalarda tarihimizde önemli bir yer edinen ve örnek alınması gereken kişilerin eserlerinin ders kitaplarında yer alması sağlanarak yeni nesillere bu kişiler tanıtılmalı ve öğretilmelidir.

KAYNAKÇA

- Açıkel, F. (2018). *Yunus Emre'nin eserlerinde değerler eğitimi unsurları*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altun, S. (2013). *Yunus Emre Divanı'nda sabır ve ahlak*. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 7(3), 1673-1694.
- Altun, S. (2020). *Yunus Emre'nin Şiirlerinde Halk Edebiyatı Unsurlarının Tahlili*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Altuntaş, İ. H. (2021, 12 Temmuz). *Ahmet Yesevî'nin hikmetleri ile Yunus Emre Divânı'nın hayatın geçiş dönemleri açısından karşılaştırılmalı olarak incelenmesi*. Erişim adresi <https://ismailhakkialtuntas.blogspot.com/2021/07/ahmet-yesevinin-hikmetleri-ile-yunus.html>
- Arhan, S. ve Gültekin, İ. (2013). Türkçe dersi ilköğretim programlarında benimsenen tematik yaklaşımın metin seçimine etkileri yönünden değerlendirilmesi. *Milli Eğitim*, 199, 5-31.
- Ariç, D. P. (2014). *Yunus Emre Divanı'nda can kelimesi üzerine*. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1-13.
- Avşar, Z. (2013). *Nasihatler kitabı (Risâletü'n Nushiyye)*. Eskişehir: Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı.
- Başoğlu, N. (2021). Yunus Emre'yi anlatan çocuk kitapları üzerine bir inceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(Yunus Emre ve Türkçe özel sayısı), 169-180
- Beycur, A. (2010). *Türkçe öğretiminde eski Türk edebiyatı eserlerinden faydalanma yolları (8-15. yy.)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Borazan, S. (2010). *Yapılandırmacılığa göre Türkçe öğretimi ikinci kademe ders kitaplarında nasihatname ve vasiyetname türlerinden faydalanma yolları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Boz, E. (2021). *Yunus Emre Risâlet'ün-Nushiyye (Fatih Yazması)*. Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Bulut, K. (2020). Açık öğretim ortaokulu Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3), 931-949.
- Ceran, D. (2017). Ortaokul Türkçe ders kitapları için metin önerisi: Manzum Nasrettin Hoca fıkraları. *International Journal of Language Academy*, 5(3), 48-65.

- Coşkun, E. (2005). İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğretmen ve öğrencilerinin yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı'yla ilgili görüşleri üzerine nitel bir araştırma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 5(2), 421-476.
- Coşkun, E. ve Taş, S. (2008). Ders kitaplarına metin seçimi açısından Türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 59-74.
- Çarkıt, C. (2019). 2018 Türkçe dersi öğretim programı çerçevesinde hazırlanan 8. sınıf Türkçe ders kitabının değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(71), 1368-1376.
- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2011). *Türkçe derslerinde tematik eğitim ve metin-tema-alt tema ilişkisi üzerine bir araştırma*. G. L. Uzun ve Ü. Bozkurt (Ed.), *Türkçenin eğitimi-öğretiminde kuramsal ve uygulamalı araştırmalar içinde* (s. 445-457). Essen/Almanya: Die Blaue Eule.
- Dağlı, H. (2020). Mevlânâ Celâleddîn Rumi ve Yûnus Emre'de "insan sevgisi" ve "Hoşgörü" üzerine bir araştırma. *Takvim-i Vekayi*, 8(2), 158-165.
- Demirel, Ö. (2004). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ertunç, R. (2016). *Yunus Emre'nin Risâletü'n-Nushiyye'sindeki ahlaki değerler*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gülen Canlı, M. (2014). *Klasik Türk edebiyatı metinlerinin sekizinci sınıf Türkçe derslerinde öğretilirliğinin incelenmesi: doğa ve evren teması örneği*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Günay, E. (2020). *Halk şairlerinin işledikleri temalarla Türkçe öğretim programında yer alan temaların örtüşme durumu*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Güneş, F. (2013). Türkçe öğretiminde metin seçimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-12.
- Güzel, A. (2006). *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Gökçe, E. (2008). İştin ey yarenler -Yunus Emre yorumları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli*, 47, 211-215.
- Gökalp, H. (2009). Risâletü'n - nushiyye, tahkiyevî unsurlar. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic Dergisi*, 4, (7), 485-521.
- Gölpınarlı, A. (1965). *Yunus Emre risalat al-nushiyya ve divan*. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası.

- Gölpınarlı, A. (2006). *Yunus Emre hayatı ve bütün şiirleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İşeri, K. (2020). Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Metinsellik Özellikleri. *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 93-114.
- Kabaklı, A. (2012). *Yunus Emre*. İstanbul: Türk Edebiyatı Yayınları.
- Kaplan, K. (2018). Yunus Emre'nin şiirlerinde insan ve doğa. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 155-166.
- Karabulut, A. (2015). *Klasik Türk edebiyatı metinleri aracılığıyla yedinci sınıf Türkçe dersinde duygu temasının öğretilebilirliğinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karahan, L. (2010). *Klasik Türk edebiyatı eserlerinden faydalanma yolları (15-18. yy.)*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karakuş, N. (2010). *Türkçe öğretiminde kaynak metinlerin temalara uygunluğu yönünden değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karatay, H. (2014). *Okuma eğitimi kuram ve uygulama*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kaynak, M. A. (2011). *Divan edebiyatı metinlerinin ilköğretim II. kademedeki kullanılabilirliği ve Hayriyye-i Nâbî'nin 8. sınıf Türkçe ders kitabında etkinliklerle işlenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kırkılıç, H., Sevim, O. ve Varışoğlu, B. (2012). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe derslerinde klasik metinlerin kullanımı için model önerisi*. Gazi Üniversitesi Uluslararası Türkçe Sempozyumunda sunulmuş bildiri, Ankara.
- Kırkılıç, H, A. ve Şahin, A. (2009) *Divan edebiyatı metinlerinin ilköğretim II. kademe Türkçe derslerinde kullanımına ilişkin bir model önerisi*. Adıyaman Üniversitesi Ulusal Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumunda sunulmuş bildiri, Adıyaman.
- Korucu, S. (2016). *Altıncı sınıf Türkçe dersi duygular temasının klasik Türk edebiyatı metinleriyle öğretiminin öğrenci başarı, tutum ve görüşlerine etkisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Köprülü, F. (2016). *Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar*. İstanbul: Alfa.
- Köprülü, M. F. (1999). *Edebiyat araştırmaları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kurt, B. (2018). *Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin söz varlığı üzerine bir inceleme*. *Anadolu I. Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar Kongresi*, 1163-1169

- Kurtlu, Y. (2013). *Klasik Türk edebiyatı metinlerinin sekizinci sınıf Türkçe dersi millî kültür teması çerçevesinde öğretilirliğinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Maraş, İ. (2005). Yunus Emre'nin hümanist yorumcuları. *Dini Araştırmalar*, 8(23), 29-38.
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları
- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Mert, E. L. (2013). Türkçe ders ve çalışma kitaplarının sözcüksel görünümüne ilişkin örnek bir uygulama. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 160-174.
- Miles, M. B. ve Huberman, M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Okur, A. (2010). Türkçe ders kitaplarında metinlerin türsel özellikleri. H. Ülper (Ed.) *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri içinde* (s.93-114) Ankara: Pegem Akademi.
- Özçelik, D. A. (1992). *Eğitim programları ve öğretim: Genel öğretim yöntemi*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Özden, M. (2018). Türkçe öğretiminde kaynak metinlerin kullanılmasına uygun durumların oluşturulması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(3), 684-713.
- Öztoprak, M. ve Dağcı, S. (2019). Yunus Emre Divanı'nda hadise yaklaşımı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(11), 185-224.
- Öztürk, E. (2019). *Yunus Emre'nin eserlerindeki eğitsel iletilerin tespiti*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 444-453.
- Şahin, D. ve Bayramoğlu, C. D. (2016). 2015 Türkçe öğretim programının metin tür ve tema seçimi bakımından değerlendirilmesi. *International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 11(3), 2095-2130.
- Şen, M. (2021). *Yûnus Emre Dîvânı'nda birlik düşüncesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Üsküdar Üniversitesi Tasavvuf Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Tatçı, M. (1990). *Yunus Emre Divanı I-II tenkitli metin*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tatçı, M. (2014). *Yunus Emre Divan-ı İlahiyat*. İstanbul: H Yayınları.
- Tatçı, M. (2016). *Yunus Emre Dîvân*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Tatçı, M. (2008). *Yunus Emre külliyyatı I Yunus Emre Divanı inceleme*. İstanbul: H Yayınları.

- Temizyürek, F. ve Delican, B. (2016). İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(3), 842-856,
- TDK. (2019). *Affedici olmak*. Erişim adresi <https://sozluk.gov.tr/>
- TDK. (2019). *Alay etmek*. Erişim adresi <https://sozluk.gov.tr/>
- TDK. (2019). *Anlayışlı olmak*. Erişim adresi <https://sozluk.gov.tr/>
- TDK. (2019). *Değer vermek*. Erişim adresi <https://sozluk.gov.tr/>
- TDK. (2019). *Kusura bakmamak*. Erişim adresi <https://sozluk.gov.tr/>
- TDK. (2019). *Lakap takmak*. Erişim adresi <https://sozluk.gov.tr/>
- TDK. (2019). *Tahammül etmek*. Erişim adresi <https://sozluk.gov.tr/>
- TDK. (2019). *Uyumlu olmak*. Erişim adresi <https://sozluk.gov.tr/>
- TDK. (2021). *Hoşgörü*. Erişim adresi <https://sozluk.gov.tr/>
- Timurtaş, F. (1972). *Yunus Emre Divanı*. Kervan Kitapçılık.
- Tural, S. (1995). Benlik kavramı ve Yunus Emre şiirinde benlik. *Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları*; 69. 215-222.
- Türer, O. (1991). XIII. asırda Anadolu’da tasavvuf ve Yunus Emre. *Diyanet Dergisi Dini İlmi Üç Aylık Dergi*, 27, (1), 87-100.
- Türkben, T. (2018). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2152-2166. doi: 10.17218/hititsosbil.419925
- Uysal, İ. N. (2014). *Yunus Emre divanı (Karaman nüshası)*. İstanbul: Kesit.
- Ülper, H. (2020). Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikler. H. Ülper (Ed.) *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri içinde* (s.57-80) Ankara: Pegem Akademi.
- Ünver, İ. (2006). Yûnus Emre üzerine. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, (19), 489-498.
- Üründü, V. (2011). 6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarının tema ve metin türü yönünden incelenmesi. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yaran, C. S. (2007). "Mevlana'nın yedi öğüdü": evrensel erdemler, kozmik temellendirmeler ve aidiyet meselesi. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (16), 21-48.
- Yenen Avcı, Y. (2017). Temaların öğretiminde şiir dilinden yararlanma: Âşık Veysel örneği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(4), 2711-2740.
- Yılar, R. (2016). İlettiği değerler açısından ilköğretim Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerinde incelemeler. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 490-506.
- Yılmaz, M. (2018). *Değerler eğitimi ve okul etkinlikleri*. İstanbul: Dem Yayınları.

- Yılmaz, M. ve Eskimen, A. D. (2021). Yunus Emre'yi Türk dili ve edebiyatı derslerinde nasıl anlatırız? Değerler öğretimi bağlamında “Yunus Emre: Aşkın Sesi” filmi örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(Yunus Emre ve Türkçe özel sayısı), 123-137.
- Yılmaz, Ö. (2013). Zaman ve mekânı aşan söylemleriyle Yunus Emre'de insan anlayışı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(Özel Sayı), 153-168.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Gözde SARIOĞLU

Doğum Yeri ve Tarihi :

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Bildiği Yabancı Diller : Orta Seviye İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri : -

İş Deneyimi

Stajlar : -

Projeler : -

Çalıştığı Kurumlar :

İletişim

E-Posta Adresi :

Tarih : 28.01.2022

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Akdeniz Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

28.01.2022

Gözde SARIOĞLU